een uitgave van de
Vereniging voor Pieters- &
Academiewijk en Levendaal-West
www.palleiden.nl

HART VAN DE STAD KRANT

Garenmarktplein na de metamorfose, foto Sarah Hart

UITNODIGING

Algemene Ledenvergadering PAL LEIDEN

Na het uitstellen van de van de Algemene Ledenvergadering in april vanwege het coronavirus hebben we een nieuwe ALV bepaald:

DINSDAG 6 OKTOBER 2020, 19.30u
LOKHORSTKERK, PIETERSKERKSTRAAT 1

19.30 uur: Inloop met koffie en thee
20.00 uur: Algemene Ledenvergadering 2020

De agenda en stukken zijn te vinden op onze website **palleiden.nl**

Ten opzichte van het verleden moeten we dit jaar helaas een beperkt toegangsbeleid voeren, **uitsluitend verenigingsleden zijn welkom**. (Leden zijn wijkbewoners die zich als zodanig hebben ingeschreven bij het secretariaat van PAL Leiden en contributie hebben betaald.) Deze beperking stelt ons in staat de noodzakelijke afstand te bewaren, uitgaande van de naar ervaring gebruikelijke aantallen bezoekers van de ALV. De vergadering zal een sober karakter hebben. Dit betekent dat we u geen voorprogramma en geen nazit met borrel en ballen aanbieden.

De agenda bevat een voorstel om de statuten te wijzigen. Een statutenwijziging vereist een quorum, wat betekent dat tenminste de helft van het aantal stemgerechtigde leden aan de vergadering deelneemt en dat tweederde van hen met het wijzigingsvoorstel instemt. Zijn er niet genoeg leden aanwezig voor het quorum, dan kan het bestuur een nieuwe vergadering uitschrijven waarin het quorumvereiste vervalt. Het bestuur verwacht dat zo'n tweede vergadering nodig is en kondigt deze hierbij alvast aan: **13 oktober, om 20.00 uur in de Lokhorstkerk, met als enige agendapunt de voorgestelde statutenwijziging.**

NUMMER 159 • SEPTEMBER 2020 • OPLAGE 3000
Redactie Marjolijn Pouw, Charlotte Boschma, Els Olden, Carla van der Poel

Kopij voor het decembernummer graag voor
15 november 2020 via **redactiehvds@palleiden.nl**

PAL LEIDEN

BESTUUR

TOELICHTING HORECA VISIE

door Jan Demper

Telkens je stem laten horen

En eindelijk was-ie er dan: de *Horecavisie 2020* van de gemeente Leiden. Een van de laatste beleidsnota's van het huidige groene college die de bijzondere belangstelling van de samenwerkende wijkverenigingen van de binnenstad geniet, na de Woonvisie, de Inspraak en Participatieverordening, de nieuwe regels om verkamering tegen te gaan en het Evenementenbeleid.

Moeizaam proces

Begin februari constateerden de samenwerkende wijkverenigingen van de binnenstad dat het na de eerste oriënterende besprekingen in 2018 met de gemeente over het nieuwe beleid wel erg lang stil bleef rond de geldende Horecavisie, die in 2020 afloopt. Daar kwam bij dat, naar de grassprietjes fluisterden, er wel al overleg plaatsvond tussen de gemeente en de horecaondernemers. Ja, ja, zo werkt participatie in Leiden.

Na vervolgens wekenlang in de wacht gezet te zijn, gedurende welke periode diverse 'mistbanken' over het verloop van het tot dat moment gevolgde traject moesten worden weggeblazen, ontvingen we 5 juni de concept Horecavisie voor een bespreking op 15 juni. Op 9 juni kwamen daar nog diverse stukken bij waarnaar door ons gevraagd was, aangezien de Horecavisie in niet onbelangrijke mate steunt op die stukken. Denk hierbij aan de rapporten van adviesbureau B@S Retail Consultants over de actualisatie van de Horecavisie Leiden—al dan niet met inachtneming van het coronaeffect—en het resultaat van 1200 (!) respondenten in de bewonersenquête uit 2018 die de gemeente uitschreef over de kwaliteit en kwantiteit van onder andere de horeca in de binnenstad.

Terrasuitbreiding op het Gerecht, foto Carla van der Poel

En vervolgens het overleg …

Uiteraard was het in deze coronatijd een video-overleg en dat levert een hoop beperkingen op, waar het gaat om de diepgang van de discussie. Het vraagt veel discipline van de deelnemers, zeker van de de vragenstellers: het dóórvragen kent dan z'n beperkingen. Niettemin passeerden vele onderwerpen de revue. De meest markante constateringen waren:

1 de aard van het document (niks geen visie, een simpele update van het huidige beleid met als doel 'groei').
2 de afwezigheid van bewonersbelangen als factor om rekening mee te houden en de wijze van participatie (in de nota is daar vrijwel niets van terug te vinden, behoudens de uitspraak dat er weer naar balans tussen leefbaarheid en levendigheid is gezocht, maar dat overlast geen onderwerp is voor deze beleidsnota). Wel kregen we de toezegging dat over participatie verder overlegd zal worden en dat daarbij ook overwogen wordt om de wijkverenigingen een rol te geven in het Horeca Overleg Platform, of een andere praatgroep. Een overeenkomstig verzoek deden we indertijd bij het de behandeling van het Evenementenbeleid. Helaas vernamen we daarop nog niets en dat is geen gunstig voorteken voor het op te zetten horeca- overleg.
3 de afwezigheid van de onderbouwing van de groeiambitie/noodzaak. Er wordt verwezen naar de (ons inziens zeer bescheiden) groei van het aantal inwoners: rond de 5900 tot 2024 en de rekenkundige marktruimte. Een onderzoek naar de vraagzijde is niet gedaan (het adviesbureau zegt van de huidige horeca dat deze goed gepositioneerd is en met ruim 10% fors is gegroeid de laatste jaren.) Ook in vergelijking met de benchmarkt (Delft, Haarlem) is Leiden zeer concurrerend, maar wat is dan de noodzaak van uitbreiding? Zelfs Koninklijke Horeca NL gaf vorig jaar al aan dat het aantal horecazaken in de binnensteden op dit moment te hoog is en dat zoiets de economie van de stad verzwakt. In dit verband kregen we desgevraagd ook geen inzicht in de kosten en baten van het beleid, hetgeen een parallel is met het evenementenbeleid waar het antwoord ook uitbleef.
4 De voorziene groei onder het huidige beleid was 16 horecavestigingen, waarvan er 4 zijn benut. De resterende 12 plus weer 4 extra handhaaft de groei op het niveau van de laatste jaren, dat dus niet gehaald werd. Positief is wel dat er 16 straten in de binnenstad niet meer beschikbaar zijn voor horeca. Helaas worden er wel weer 8 aan de lijst toegevoegd, met name in het cultuurkwartier (Oude Singel/Lammermarkt) en op de Apothekersdijk en Stille (!) Rijn. Na een enkele eveneens de groei afwijzende reactie van een horecaondernemer vragen we ons werkelijk af waar die groeidrang toch vandaan komt, zeker gezien de stand van de horeca in de huidige coronatijd. Zijn het de grote horecaheren en/of de onroerend goedexploitanten?
5 het gemis van een hoofdstuk over gezondheid (wel wordt de uitspraak gedaan dat de gemeente alcoholverslaving wil terugdringen) en de softe aanpak (op basis van vrijwilligheid) van het bevorderen van de duurzaamheid door de horeca, alhoewel daarvoor op dit moment begrijpelijkerwijze weinig geld voor zal zijn.
6 de extra overlast gevende verlengde sluitingstijden, het gebrek aan handhaving, het ondermijningsrisico in de horeca. Hierop werden veelal ontwijkende antwoorden gegeven ("het onderwerp hoort niet in de horecavisie thuis").
7 de groei in hotels. We hopen dat na de discussie de realisatie er toe leidt dat nieuwe en (uitbreiding van) bestaande hotels aan de stadsranden plaatsvindt en niet in de binnenstad. In de binnenstad kan hotelvorming immers snel tot meer overlast en woningonttrekking leiden.

De onvolledige antwoorden en de onvolkomen, digitale wijze van overleg hadden tot gevolg dat de dagen erna nog vele vragen en antwoorden over de mail gingen.

In de loop van juli is de formele inspraakfase gestart, eind augustus is de inspraak afgerond. In september volgt dan het collegebesluit, waarna de nota in de raad wordt behandeld. Het definitieve Raadsbesluit zal eind december volgen, waarna de nota in 2021 in werking treedt.

We zullen u van de uitkomst en het vervolg op de hoogte houden in onze Nieuwsbrief en in de december uitgave van deze krant. •

BUREN

MARIE FLORENCE VAN ES

door Marjolijn Pouw

Wijkbewoonster Marie Florence van Es schreef het boek De smaken van Italië, dat in het voorjaar van 2020 werd uitgegeven. Het boek belicht de Italiaanse keuken vanuit de cultuur waar deze in past. Met haar echtgenoot woont ze aan het Rapenburg en heeft ze een huis in de Midden-Italiaanse regio Umbrië. Het is gebouwd onder de ruïne van een twaalfde-eeuwse burcht. Om er te komen moet je 220 treden op.

De smaken van Italië

"Het is eigenlijk een boek over streekproducten en wat de Italianen daarvan maken", zegt Marie Florence, gezeten op de zonnige bank voor haar huis met een kop straffe espresso. "Eigenlijk is het een eetboek en dus geen kookboek, al staan er natuurlijk wel wat recepten in. Jammer genoeg heeft de zetduivel bij de eerste druk meegeholpen en dat levert een paar vermakelijke zetfouten op, zoals pakpapier in plaats van bakpapier, maar zo lang er geen sprake is van Guiseppe in plaats van Giuseppe, antepasta in plaats van antipasto of panini's voor panini—dat is al meervoud—is dat geen ramp. Je ziet ook hier dat het vermogen om vreemde talen aan te leren uit onze Nederlandse cultuur is verdwenen. Zelfs Engelse leenwoorden staan tegenwoordig vol spelfouten, laat staan Italiaanse of Franse. Deze vroeger ook hier veel gesproken talen worden niet meer beheerst. We hebben geprobeerd alle fouten eruit te halen, maar je wordt blind voor je eigen tekst. Dat weet ik nog van mijn vorige boek, waarmee ik mijn schrijfcarrière begon."

Marie Florence van Es, foto Joost Holthuis

De liefde voor Italië

"Op mijn 17e gingen we met school naar Rome om de oudheden te bekijken, waar we als gymnasiasten over lazen. Ik werd meteen verliefd op het land en na mijn examen ging ik Italiaans studeren in Leiden. In mijn derde jaar werd ik student-assistent en na mijn afstuderen bleef ik aan de universiteit werken. Mijn bijvak was Perzisch. Ik schreef een afstudeerscriptie over de veelzijdige Italiaanse schrijver en componist Pietro Della Valle (1586-1652), die in de renaissance de Islamitische wereld bereisde. Waarschijnlijk reisde hij uit liefdesverdriet naar het Heilige Land en trok vandaar verder naar het Oosten. In Bagdad werd hij verliefd op het portret van de mooie Syrisch-Christelijke Sitti Maani Gioerida met wie hij al na een maand trouwde. Samen reisden ze naar Perzië waar hij een tijd aan het hof verbleef van de tolerante Shah Abbas de Grote (1571-1629). Na het overlijden van Maani sleepte hij haar gebalsemde lichaam op zijn reizen met zich mee, tot ze in Rome begraven kon worden. Eigenlijk was hij een vroege taalgeleerde, die een transcriptie systeem ontwierp om de Turkse, Arabische en Perzische teksten in Latijns schrift over te zetten en te vertalen. Hij schreef prachtige brieven, mijn scriptie ging vooral over het gebruik van de vele uit het Arabisch, Turks en Perzisch afkomstige leenwoorden in zijn teksten, die nog steeds in het Italiaans en andere Europese talen zijn te vinden. Met mijn bijvak Perzisch heb ik verder nooit iets gedaan, Toen ik drie jaar geleden naar Iran ging kon ik er een beetje op terugvallen. Het was erg leuk om te doen."

Marie Florence van Es, De smaken van Italië, over streekproducten, ingrediënten en de Italiaanse eetcultuur, Edicola Publishing bv Deventer 2020 (illustratie © Edicola Publishing).

Diplomatieke Dienst

"Na mijn studie wilde ik de diplomatieke dienst in. Ik solliciteerde naar een plaats in 'het klasje,' zoals de opleiding toen nog heette en werd aangenomen. Ik werkte ruim 25 jaar in verschillende functies voor Buitenlandse Zaken, onder meer in Thailand, Oekraine—in de tijd van de Oranjerevolutie, heel spannend—en tussendoor ook nog in Rome. Ik had het reuze naar mijn zin, maar wilde meer gaan doen met Italiaanse wijnen. Na mijn terugkeer in Nederland heb ik een basiscursus wijn bij Noordman gevolgd. Wijncursussen zijn erg Frans georiënteerd en ik wilde juist meer weten over Italiaanse wijnen. Toen heb ik me ingeschreven voor de sommelier-opleiding aan de Accademia Italiana Sommelier. Ik haalde het diploma en begon met de import van Italiaanse wijnen. Deze golden lang als inferieur: Chianti uit goedkope mandflessen waar je een stevige kater van kon krijgen. Dat is nu wel anders. Italiaanse wijnen staan in hoog aanzien, ze kunnen zich meten met de meest verfijnde Franse. Huib Brand liep indertijd al vooruit op deze ontwikkeling met zijn artikelen in de NRC en zijn import van Toscaanse wijnen in Leiden. Zijn boek *De Wijnen van Toscane* werd gepubliceerd aan de vooravond van de Italiaanse wijnrenaissance.

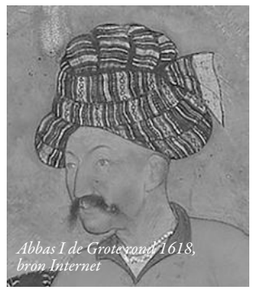

Abbas I de Grote rond 1618, bron Internet

Van het een kwam het ander. Met Ivo Erades van Bordelaise gaf ik een paar wijncursussen. In 2014 schreef ik een boek over Italiaanse wijn. Het heette *Langs de Wijngaarden* van Italië en ik gaf het in eigen beheer uit. Italiaanse wijn is een tamelijk klein gebied, daar vind je niet zo gauw een uitgever voor. Na de eerste druk wilde uitgeverij Edicola het overnemen en inmiddels is het boek dat nu Wijngids Italië heet, bijna toe aan de vijfde editie. Het ligt in de boekhandel, maar het is net als *De Smaken van Italië* ook te koop bij Pomino, de Italiaanse delicatessenwinkel in de Breestraat."

Pasta en pizza

"Bij wijn hoort eten. Mijn nieuwe boek gaat dan ook vooral over de Italiaanse keuken. In Nederland is die nog tamelijk onbekend, hier denkt men vooral aan pizza en pasta maar er is zoveel meer te beleven. Neem Bolognese saus, van oorsprong is dat een vleessaus van vooral rundergehakt. Er hoort maar heel weinig tomaat in en al helemaal geen kruiden zoals oregano. Heel wat anders dan de 'Bolognese' tomatensaus uit een pakje die je hier vaak bij je spaghetti krijgt. Italië is rijk aan producten die net als bijvoorbeeld onze Boeren-Leidse Kaas met sleutels beschermd zijn. Het is leuk om het echte Italiaanse eten te laten zien, de salades, de truffels, de wijn die erbij hoort, de kazen, de streken waar de recepten vandaan komen en de historie. Het is zo'n rijk en prachtig land. Het schrijven van het boek was een genoegen. Ik heb lang zitten dubben of ik de gerechten op soort, trefwoord, of alfabetisch zouden ordenen. Alfabetisch bleek het beste te werken. Mensen zijn de alfabetische volgorde gewend en bladeren het boek door op zoek naar een gerecht dat ze van naam kennen. Zo stuiten ze op de andere gerechten, of zoeken die in het register op. Toch hoor ik vaak dat het boek leest als een roman. Ik ga me nu weer op een ander boek richten. Wat weet ik nog niet. Misschien wel over fietsen. Vorig jaar september ben ik met Joost, mijn man, vanuit Leiden naar ons huis in Italië gefietst. Nee, niet op een elektrische fiets. Pure spierkracht. We kwamen langs de Neckar en de Moezel, daar heb je ook mooie wijnen overigens."•

BESTUUR

HOSTEL STEENSCHUUR 16 / LEVENDAAL 2

door Fred van der Loo

Tussenuitspraak Rechtbank

Op 10 juli 2017 werd een omgevingsvergunning aangevraagd om de woonfunctie van de panden Steenschuur 16 en Levendaal 2 te wijzigen in een logiesfunctie, om daar een hostel met 92 slaapplaatsen te realiseren. Tegen de verleende vergunning is bezwaar aangetekend bij de gemeente, maar dat leidde uiteindelijk niet tot een ander besluit. Daarop werd een gerechtelijke procedure gestart waarvan de behandeling diverse keren is uitgesteld. In verband met het coronavirus heeft de zitting uiteindelijk op 26 juni 2020 (digitaal) plaatsgevonden op.

Inmiddels heeft de rechtbank een zogenaamde tussenuitspraak gedaan. Naar het oordeel van de rechtbank heeft de gemeente zich ten onrechte beperkt tot een beoordeling van het verwachte geluid vanuit het hostel en niet op de te verwachten geluidsbelasting van buiten het hostel door bijvoorbeeld het stemgeluid van hostelgasten die vóór het hostel rondhangen en op het geluid van het komen en gaan van bezoekers met rolkoffers. Volgens de rechtbank had de gemeente, voorafgaand aan het verlenen van de omgevingsvergunning, voldoende inzicht moeten hebben in deze geluidniveaus, maar zoals op de zitting door de gemeente werd bevestigd, is een dergelijk onderzoek niet uitgevoerd.

Dat brengt volgens de rechtbank met zich dat het bestreden besluit niet met de vereiste zorgvuldigheid is voorbereid en niet berust op een draagkrachtige motivering en dat dit besluit om de omgevingsvergunning te verlenen daarmee niet in stand kan blijven.

De rechter heeft de gemeente echter in de gelegenheid gesteld om deze omissie te herstellen. Zij kan dit doen door een aanvullende motivering te verstrekken of door het nemen van een nieuw besluit waarbij, aan de hand van een akoestisch onderzoek, inzichtelijk wordt gemaakt wat de geluidbelasting is vanwege personen die zich nabij de ingang van het hostel bevinden en vanwege het komen en gaan van gasten van het hostel.

De gemeente moest binnen twee weken na de uitspraak van 30 juli laten weten of ze van de mogelijkheid tot aanvulling gebruik wilde maken of niet. Inmiddels heeft de gemeente aangegeven het besluit te gaan 'herstellen'. Zij hebben nu tot en met 9 oktober de tijd om de akoestische situatie opnieuw te beoordelen. Uiteraard heeft de bezwaarmaker dan ook weer een mogelijkheid om hierop te reageren. •

Levendaal 2, de plaats waar het hostel moet komen, foto Fred van der Loo

BUREN

WIM WANG

door Carla van der Poel

Vader en moeder Wang (circa 1943), gezeten tegen een schutting op het Gravensteen. Links op de voorgrond buurmeisje Tini Langerak, rechts Wimmie (archief W. Wang)

"We kunnen het ons nu nauwelijks voorstellen, maar in het midden van de vorige eeuw was de Kloksteeg een achterbuurt." Aan het woord is Wim Wang die er in 1942 werd geboren. Wim was enig kind van een Chinese vader en een Nederlandse moeder, dat maakte hem bijzonder in die tijd. In de kinderrijke buurt speelde hij veel op straat. Er woonden grote Leidse gezinnen, zoals Fielemon, Van der Steen, Langerak en Stikkelorum. Het was toen nog een levendige winkelstraat, zo had je banketbakker Straathof op nr. 3 (de beschrijving van het lot van zijn voorganger, de joodse bakker Weijl, vindt u elders in deze krant), de achterdochtige kruidenierster mevrouw De Jong op nr. 6, en kapper Van Valderen op nr. 10. Kloksteeg nr. 12 was een studentenhuis.

Vader Wang

Toen er zo'n honderd jaar geleden Chinese arbeiders Europa binnen kwamen waren dat meestal zeelieden die hier werk zochten. Vader Wang was dat niet. In 1933 was hij op 24-jarige leeftijd uit China vertrokken, mogelijk om aan de ter-

reur van Chiang Kai-shek te ontsnappen. Hij bereikte Europa in Marseille en vertrok vandaar, via Genua, naar Duitsland waar hij zich bij de Chinese gemeenschap voegde. Nederland kwam hij eind jaren 30 binnen bij Venlo waarna hij doorreisde naar Den Haag, opnieuw een plaats waar veel landgenoten woonden. Vlak voor de oorlog verhuisde hij naar Leiden en betrok als commensaal Oude Rijn nr. 15, een logement waar meer Chinezen woonden.

De Kloksteeg rond 1985 met de buurjongens Elie Stikkelorum, bijgenaamd 'Broertje' (Kloksteeg 8), Hans Kagie (Kloksteeg 1) en Wim. Hurkend twee jongens uit het Begijnhof: Pietje (?) van de Berg en Adri Polanen (archief W. Wang)

Het hoofd boven water houden

Chinezen zijn pragmatisch. In Den Haag probeerde Ting Chang, in Nederland 'Wang' genoemd, op verschillende manieren geld te verdienen. Zoals veel Aziaten ging hij aanvankelijk de huizen langs als marskramer en had hij enige tijd een Chinees-Indisch tentje, waar hij vooral loempia's verkocht. "Nu zouden we dat een patattent noemen", aldus zoon Wim. Later beproefde hij zijn geluk met een tofufabriekje in de St. Jacobsstraat in de Haagse wijk Chinatown. In Leiden werkte hij onder meer als kelner in het restaurant van een vriend, en in moeilijke tijden maakte hij als bijverdienste thuis pindakoekjes.

Hij trouwde een Hollandse vrouw. Gemengde stellen hadden het in die tijd niet makkelijk en dat merkten de ouders van Wim ook—hun huwelijk werd nauwelijks geaccepteerd. Ze gingen onder meer om met de mensen van Woo Ping in de Diefsteeg, en met de eigenaren van toko Azië op de hoek van de Pieterskerk-Choorsteeg en de Langebrug: het echtpaar Weng King en Jo de Roode. Zij werden later ook eigenaar van Woo Ping. In 1942 kreeg het echtpaar Wang hun eerste zoon, Wim. Later bleek vader Wang in China al een vrouw en kind te hebben, de halfbroer van Wim, Ying Biao. Vader was 'op avontuur gegaan' heette het. Regelmatig werd er geld naar China gestuurd.

Kloksteeg 15 in 1983, fotograaf onbekend (collectie ELO)

Zoon Wims leerjaren

Wimmie ging naar de bewaarschool aan de Vliet en bezocht de lagere school aan het Noordeinde. Thuis werd er meestal Nederlands gesproken. "Je spreekt nou eenmaal je moers taal", en van het Wu-Chinees kreeg hij maar weinig mee. Aan het Christelijk Lyceum in de Kagerstraat volgde hij het gymnasium. Het Pieterskerkhof was een heerlijk speelterrein, maar voetballen was er verboden. Je liep de kans door de politie achterna te worden gezeten. Op loopafstand was er de sportschool van Henny Holvast (de broer van fotograaf Jan) aan de Pieterskerkgracht. Wim werd jeugdkampioen judo en won verschillende medailles bij turnen. Natuurlijk ging hij mee op de gymvakanties.

Na de middelbare school volgde Wim de studie van civiel ingenieur aan de TH te Delft. In het begin reisde hij op en neer, maar in 1961 betrok hij er een studentenkamer. Hij ging handballen bij de universitaire sportstichting en speelde als international bij het Nederlands Studententeam op de wereldkampioenschappen in 1965 in Madrid. Nadien werd hij internationaal handbalscheidsrechter tot 1984.

Sportief echtpaar

Zijn toekomstige vrouw, Hanna van Gellecum, leerde Wim kennen via de sport, op HVL (Handbal Vereniging Leiden). Ze trouwden in 1965, de receptie was in de Auberge Française van de Luxemburgse madame Hofman in de Kloksteeg. Hanna zat op de MULO op de hoek van het Pieterskerkhof en de Pieterskerkstraat. Ze speelde handbal en volleybal op hoog niveau, maar koos uiteindelijk voor volleybal bij het Leidse SVL en vervolgens bij Valbovol in Woerden en EAVV in Arnhem, dat betekende veel reizen vanwege de eredivisiecompetitie. Hanna was de dochter van de Leidse glasblazersfamilie die Bas Neon Lichtreclame oprichtte, Bas was haar oudste broer.

Muzikale kinderen

Het jonge paar betrok het achterhuis van Wims ouders in de Kloksteeg. "Het leegstaande achterhuis was in feite een krot, maar voor een jong stel volstond het", aldus Wim. In 1970 werd daar hun oudste dochter Emke geboren. Later kregen ze een zoon, Tiemo, en nog een dochter, Iefke. De kinderen bleken zeer muzikaal en hebben alle drie een conservatoriumdiploma op zak. Emke, de oudste, studeerde contrabas aan het Conservatorium in Rotterdam en daarnaast Nederlands in Leiden. Tiemo studeerde viool en is inmiddels op zang overgestapt. Iefke studeerde behalve viool Cultuurwetenschappen in Maastricht, ze studeerde af in Arnhem. Van wie ze dat muzikale hebben? "Van mij", zegt Wim. "Ik ben een gemankeere musicus."

Weg uit Leiden en terug

Wim had een gevarieerde carrière. Hij begon als organisatieadviseur bij Berenschot. Daar leerde hij veel over management en rekenmodellen, "maar het was niet mijn pakkie-an". Vanwege de centrale ligging en woonmogelijkheden verhuisde het gezin naar Woerden, naar een nette eengezinswoning. Door zijn brede en vooral ook maatschappelijk gerichte interesse stapte Wim al gauw over naar een adviesbureau voor architectuur en stedenbouw in Rotterdam. Dit sloot goed aan bij zijn afstudeerproject, en studievrienden van hem werkten daar al. Vanuit Woerden was Rotterdam prima te bereizen, ook toen de adviespraktijk zich over heel Nederland en tot ver over de grenzen uitbreidde. Er kwam er een aantrekkelijke part time baan vrij in Arnhem, op het verwante vakgebied van gebiedsontwikkeling en planologisch onderzoek. Deze was goed te combineren met een baan aan de TU Eindhoven, waaraan Wim intussen ook verbonden was. In 1976 verhuisde het gezin naar Arnhem. Eind jaren zeventig kwam de universitaire vrijheid in de knel. Er deed zich een unieke kans voor om in de spraakmakende stadsvernieuwing van Rotterdam te gaan werken. In 1980 ging Wim er heen als chef stedenbouw voor het District Noordoost. Hij werkte in mooie stadsdelen met een mondige bevolking, zoals het Oude Noorden, Crooswijk, Kralingen, de Agniesebuurt en de Provenierswijk. Met ouder en afhankelijker wordende ouders was het een gelukkige omstandigheid dat Leiden dichtbij was, regelmatig sliep hij bij hen in de Kloksteeg.

Een eigen adviesbureau

Na Rotterdam werkte hij enige jaren bij TNO, waar hij internationaal onderzoek deed naar logistieke ontwikkelingen. In 1994 richtte hij in de Kloksteeg zijn eigen bureautje op met de weidse naam 'Nederlands Instituut Voor Ecologisch Management'. Het accent lag op de professionele, bedrijfsmatige gebiedsontwikkeling bij diverse (gemeentelijke) opdrachtgevers, met gebruikmaking van strategische rekenmodellen. Zijn opdrachtgevers waren vooral gemeenten in de regio Rijnmond. In die regio was hij ook een tijdje directeur van een Wijkontwikkelingsmaatschappij. Hij werkte er tot 2013.

Op zoek naar de wortels

In 1994 was hij formeel gescheiden en daardoor werd het makkelijker om op zoek te gaan naar zijn halfbroer en zijn familie in China. Hij deed dat in 1999, het was een ingrijpende reis. Zijn vader overleed in 2000 en in 2012 besloot hij definitief terug te gaan naar Leiden. Zijn moeder zat inmiddels in verpleeghuis de Lorentzhof en zo kon hij haar intensief begeleiden. Ze overleed in 2017. In de winter van 2019-2020 besloot Wim om opnieuw zijn familie in China te bezoeken. Net voordat Covid 19 echt toesloeg in het westen keerde hij terug. Hij werkt momenteel aan de geschiedenis van de families van beide ouders, met naast de Chinese een Duitse en een Joodse tak. Wim leert zichzelf Chinees, een beetje gymnasiaal: eerst lezen en schrijven dan luisteren en dan spreken, als het allemaal wil lukken. •

Hengelsporthuis Henk Teunissen

KOREVAARSTRAAT 37
2311 JT LEIDEN
071-51 22 053

www.hengelsporthuishenkteunissen.nl
info@hengelsporthuishenkteunissen.nl

HENK TEUNISSEN HENGELSPORT LEIDEN

AL 85 JAAR DE SPECIALIST VOOR DE HENGELSPORTER

BESTUUR

VERKAMERING

door Wim Brugman

Naambordjes bij een in kamers opgedeeld pand, foto Sarah Hart

Op 1 januari jl. zijn de Beleidsregels in werking getreden die de uit de hand gelopen verkamering van panden in sommige delen van de stad een halt toe moeten roepen. De nieuwe Beleidsregels zijn er op gericht kamerverhuur en woningvorming beter te reguleren. De gemeente wil overlast beperken en ervoor zorgen dat Leiden een fijne plek blijft om te wonen. Opvallend is dat sinds deze nieuwe Beleidsregels van kracht zijn er een tsunami van aanvragen voor onttrekkingsvergunningen en verleende onttrekkingsvergunningen waarneembaar is. Dat is ook een groot aantal wijkverenigingen niet ontgaan. Omdat zij bij lange na niet bij machte zijn om al deze vergunningen aan een grondige beschouwing te onderwerpen stuurden zij op 2 mei jl. gezamenlijk een brief aan het College van Burgemeester en Wethouders waarin zij opheldering vroegen over de wijze waarop de gemeente uitvoering geeft aan de nieuwe Beleidsregels. Een afschrift van deze brief is tevens verstuurd aan de leden van de Gemeenteraad.

Bij brief van 27 mei jl. heeft het College gereageerd. Niet gezegd kan worden dat het College zich in die brief er met een jantje-van-leiden vanaf heeft gemaakt. Op alle vragen van de wijkverenigingen is ingegaan. Iets anders is of de gegeven antwoorden de wijkverenigingen in een juichstemming

hebben gebracht.
Zo is het antwoord op het aspect brandveiligheid weinig bevredigend. Dit antwoord sluit niet uit dat de brandveiligheid gegarandeerd is. Verkamerde panden met 3 of 4 onzelfstandige wooneenheden zijn vogelvrij en bij de verkamerde panden met meer wooneenheden worden de afgegeven meldingen door de brandweer niet fysiek gecontroleerd vanwege corona. Het verzoek van de wijkverenigingen om periodiek een overzicht te krijgen van verleende onttrekkingsvergunningen wordt niet ingewilligd met als argument dat deze worden gepubliceerd in de Stadskrant en op de website. Dat is op zich juist, maar de Stadskrant biedt geen totaaloverzicht van de verleende vergunningen en daar is het de wijkverenigingen om te doen.
Ook het verzoek om de inventarisatie te krijgen van verkamerde woningen per straat wordt niet gehonoreerd, met een beroep op de privacywetgeving. Bovendien wordt gesteld dat men daarover niet beschikt, omdat men eerst op het moment van de aanvrage van een vergunning in de desbetreffende straat gaat inventariseren. Dit inventariseren gebeurt op basis van data-onderzoek. Dus vanachter het bureau. Daarbij wordt ook gekeken naar vermoedens van verkamering door woningen te bezien waar meerdere jonge mensen staan ingeschreven die geen familiaire band hebben. Aangezien, zoals bekend, niet iedere jongere zich laat inschrijven, is dit systeem allesbehalve waterdicht. Omdat de gemeente zelf ook op dit punt nattigheid voelt, worden de wijkverenigingen uitgenodigd met een lijst van dit soort panden te komen. De wijkverenigingen hebben besloten op dit verzoek niet in te gaan.

Na het schrijven van de brief van 2 mei 2020 heeft de tsunami zich in alle hevigheid voortgezet. Zo stonden in de Stadskrant van 16 juli nog 42 aanvragen voor een onttrekkingsvergunning. Het totale aantal aanvragen komt daarmee op vele honderden. Bedacht moet worden dat het hierbij veelal gaat om het legaliseren van illegale situaties. Jarenlang is er dus niet gehandhaafd.
De meeste van de aanvragen dateren van vóór 1 juli. Dat is geen toeval. Op die datum expireerde namelijk de overgangsregeling uit de Beleidsregels onttrekking. Dat betekent onder meer dat vanaf die datum de quota gaan gelden voor alle aanvragen van een onttrekkingsvergunning. Tot die datum gold dat alleen voor aanvragen van verkamerde woningen van voor 1 april 2007 met thans een andere eigenaar en alle andere aanvragen. Het betrof slechts een handjevol aanvragen. De meeste aanvragen tot op heden hadden betrekking op verkamerde woningen van voor 1 april 2007 met nog steeds dezelfde eigenaar, de onder de overgangsregeling vallende verkamerde woningen.
Vanaf 1 juli is het zaak om bij twijfel of met een aanvrage het toegestane quotum niet wordt overschreden zelf een fysieke inventarisatie te plegen en wanneer van overschrijding sprake is bij de gemeente aan de bel te trekken of bezwaar te maken. In bijlage 3 van de Beleidsregels, te vinden op de website van de gemeente, staan de onderscheiden quota en de wijken waarvoor zij gelden, vermeld. •

INITIATIEF

TROMPE - L'OEIL OP DE KOREVAARSTRAAT

door Marjolijn Pouw

Buurtbewoonster en amateur kunstschilder Heleen Apers beschildert kabelhuisjes in onze wijk met bedrieglijk echte voorstellingen. Onlangs heeft ze er een gemaakt op de Korevaarsraat, achter de bushalte aan de kant van het Steenschuur. In kleur is hij nog mooier dan op de zwart wit foto hieronder. •

Door Heleen Apers beschilderd kabelhuisje achter de bushalte op de Korevaarstraat, foto Sarah Hart

INITIATIEF

LEIDS NAUTISCH ERFGOED
KANTOORSCHIP BUREAU AILLEURS FASE ÉÉN VAN HET OPKNAPPEN

door Marjolijn Pouw

In de Hart van de Stadkrant 157 (december 2019) spraken we met Hans Greeve en Albert Kingma over hun verwoede strijd om het kantoorschip Bureau Ailleurs als nautisch erfgoed voor Leiden te behouden. Nadat hun eindelijk de omgevingsvergunning voor de ligplaats van het schip verleend was zijn ze met opknappen begonnen. Fase 1 is nu afgerond, de mannen doen het even wat kalmer aan om in het najaar met frisse moed aan fase 2 te beginnen. Wij gingen kijken.

Het kantoor
We worden ontvangen in het kleine kantoor waar vroeger de boekhouder zat van de Leidse beurtvaartonderneming Groenewegen. Deze firma had het schip als overslagruimte in gebruik voor de handel in koloniale waren en als basis voor hun vloot van binnenvaartschepen. De mast en de lier op het dek wijzen daar nog op, evenals de dieselpomp.
Albert en Hans: "We zijn begonnen met de opbouw en het dak en daarna de ramen. Het dak lekte als een zeef en het was nog een hele toer om het dicht te krijgen. Het stalen dak was gedeeltelijk doorgeroest. We hebben er een nieuw houten dak over gemaakt, waarop we een duurzame rubber dakbedekking hebben gelijmd. Hans repareerde ook de verschillende metalen platen in de opbouw van het kantoor die dreigden door te roesten.
Sinds Pinksteren zitten de nieuw beglaasde ramen erin. De kozijnen en ramen moesten ook grotendeels hersteld worden--dat is meer de afdeling van Albert. Hij maakte ze pasklaar en haalde de oude glas-in-lood ramen eruit, voor zover ze er nog inzaten want een van deze ramen was al lang geleden in het water van het Utrechtse Veer gevallen. We dachten dat het raam nog wel op de bodem van het Utrechtse Veer moest liggen en dat was ook zo. Een vriend van Hans, die duiker is, ging op zoek en vond een groot deel terug. Toen het boven water kwam bleek het witte glas dat je hier ziet helemaal geen glas te zijn, maar plastic. Glaszetter Jilleba heeft het door glas vervangen en de kapotte, gekleurde stukjes bijgemaakt. Daarna heeft Jilleba alles opnieuw in het lood gezet. Dat was nog een heel werk, maar het is prachtig geworden.
De pluchen papegaai hier spreekt alleen maar Frans. Hans heeft hem in Frankrijk gekocht. De oude standaard ontbreekt, maar die maken we ook nog wel. Het Smyrna tafelkleedje is eigenhandig geknoopt door Hans' moeder."

De herstelde glas in loodramen met de papegaai en het Smyrna kleedje, foto Sarah Hart

Interieur
"Het interieur was eigenlijk de grootste klus. Daar zijn we rond kerst en nieuwjaar mee bezig geweest. Voor we eraan begonnen hebben we eerst de wanden, het dak en de vloer verwijderd, alles geïsoleerd en tenslotte weer opgebouwd. We bekeken wat we van het oude interieur opnieuw konden gebruiken, maar een deel was te slecht en dat hebben we door oude scheepsinterieuren die we hebben gekregen vervangen. Dit ladenblok bijvoorbeeld en ook het keukenblad. Dat moest natuurlijk wel passend worden gemaakt. De schrootjes van de lambrisering zijn uit het oude kantoor. De voorkant was aangetast, maar de achterkant was nog goed te gebruiken. Die hebben we opgeschuurd en opnieuw gelakt net als deze oude glazen kastjes. Die moeten nog een plaats krijgen. Het bord van de (opgeheven) Friese bushalte aan de waterkant is een grap, wie weet komen er hier ooit nog eens 'waterbussen'.

Het opgeknapte kantoor met rechts de oude (Friese) bushalte, foto Sarah Hart

Fase twee
"In de tweede fase nemen we de werkplaats en het hijstuig onder handen. Afgelopen winter hebben we daar al een nieuw dak op gemaakt, waarmee alle lekkages ook daar verholpen zijn. We beginnen in de herfst en zien wel hoe ver we komen. Het ruim, vooral de bodem, moet eigenlijk ook worden aangepakt, maar daarvoor moet het schip op de helling en dat is nog niet zo eenvoudig.
Van alles wat we doen houden we de stichting Gebroeders Groenewegen op de hoogte—we kochten het kantoorschip eind 2017 van deze stichting. We maken foto's en geven op een lijst per onderdeel aan wat we gedaan hebben. Het gaat tenslotte om nautisch industrieel erfgoed en ons doel, ook dat van de stichting Groenewegen, is om dat voor Leiden te behouden. Dat vergt grote zorgvuldigheid. Het was moeilijk om de gemeente van de noodzaak te overtuigen, maar gelukkig hebben we onze ligplaats gekregen, zodat we nu aan het behoud van het kantoorschip kunnen werken. We zijn van plan om het schip op 3 oktober voor bezoekers open te stellen. Dat deden we de vorige jaren ook en dat was erg leuk, er kwamen veel enthousiaste mensen op af. Mogelijk gaan we in de toekomst kleine tentoonstellingen houden, maar zover zijn we nog niet."

Het ontbrekende reclamebord
"Wat we graag op de kale zijwand van de werkplaats of het kantoor zouden willen aanbrengen is een oud reclamebord van Groenewegen. Het is helaas nergens meer te vinden, maar wie weet zijn er mensen die bekend zijn met Leidse beeldmerken en die ons op weg kunnen helpen. We zouden ze willen vragen om contact met ons op te nemen via akingma@icloud.com We gaan ook bij Erfgoed Leiden op zoek. Van onze aankoop hebben we nog geen dag spijt gehad. Maar nu gaan we eerst vakantie houden, lekker varen en zeilen op de Kaag en in Friesland." •

Foto van het reclamebord van Groenewegen, fotograaf onbekend (collectie Fa. Groenewegen)

BESTUUR

LANGEBRUG 12A
EEN VERHAAL WAAR GEEN EINDE AAN KOMT

door Fred van der Loo

Bij de wijze waarop de gemeente omgaat met de vergunningverlening van Langebrug 12A worden door veel partijen grote vraagtekens gezet. Niet in de laatste plaats door de direct belanghebbenden, die zich verenigd hebben in de Bewonersgroep Pieterswijk. Zij worden in hun verzet tegen de plannen en de vergunningverlening gesteund door het bestuur van PAL Leiden.
De gemeente had de vergunning aanvankelijk geweigerd, omdat een restaurant met een bruto vloeroppervlak van 600 m² qua grootte niet in deze kleinschalige buurt zou passen, maar ging overstag toen dat werd teruggebracht tot 330 m². Intussen zijn er over de 100 bezwaarschriften ingediend. Het is voor velen dan ook onbegrijpelijk dat de gemeente op deze locatie wel een vergunning wenst te verlenen voor nog steeds een enorme horecalocatie met alle overlast die daarbij past. Het wachten is nu op de volgende stap in de bezwaarprocedure. Dat is een hoorzitting bij de Regionale Commissie Bezwaarschriften, maar die heeft aangegeven dat zij van plan is om de kwestie schriftelijk, of slechts in een beperkte groep af te handelen, omdat mondelinge behandeling in een grote groep vanwege de coronabeperkingen niet mogelijk zou zijn. Ook tegen dit voornemen is inmiddels heftig geprotesteerd, omdat het selectief horen van bezwaarden indruist tegen de grondbeginselen van behoorlijk bestuur, zoals het gelijkheidsbeginsel en het verbod op willekeur. Daar komt bij dat het college van B&W in een reactie heeft aangegeven dat het meer dan de helft van de bezwaarschriften als niet ontvankelijk beschouwt, omdat bezwaarmakers die op meer dan 100 meter afstand van de locatie van het restaurant wonen geen belanghebbenden zouden zijn.

Laatste hoofdstuk
Het laatste hoofdstuk in deze soap neemt Yvonne van Delft, wethouder Werk, Inkomen, Economie & Cultuur, voor haar rekening. In de onlangs met de wijkverenigingen besproken concept horecavisie laat zij letterlijk optekenen dat er wat haar betreft in de nieuwe horecavisie weer ruimte is voor een mega restaurant met 600 zitplaatsen op dezelfde locatie die daar een paar maanden geleden nog niet voor geschikt was. De toegepaste truc om met een simpele verplaatsing van de voordeur van de Langebrug naar de Breestraat deze locatie te betrekken bij het Aalmarktgebied in plaats van de Pieterswijk werd echter snel doorzien.
De angst dat de gemeente en de eigenaar van het pand (Oudendal) onder één hoedje spelen wordt vooral ingegeven door de tekst in de concept horecavisie dat de eigenaar van het pand bij de gemeente de wens heeft geuit om de (omstreden) horecagelegenheid toch weer te vergroten en de ingang te verplaatsen van de Langebrug naar de Breestraatzijde en dat de gemeente voornemens is om na vaststelling van de concept horecavisie aan deze aanvraag haar medewerking te verlenen. Het CDA heeft onlangs vragen over deze kwestie aan het college gesteld. En ook al ontkent het college dat er sprake is van belangenverstrengeling, het bestuur van PAL Leiden is er niet gerust op en houdt samen met de bewonersgroep Pieterswijk de vinger aan de pols. •

Diefsteeg in 1905, gezien vanuit de Breestraat, collectie ELO

BUREN

DAGMAR LENS EN ROBERT CROMHEECKE

door Charlotte Boschma

Over het genoegen om je ideale appartement te kunnen ontwerpen
Dagmar Lens en Robert Cromheecke wonen met hun twee kinderen in een appartement in de oude huishoudschool (de zogeheten 'Spinazieacademie') op de hoek van het Rapenburg en de Groenhazengracht. De voormalige huishoudschool werd in 2016 opgedeeld in 16 appartementen. Het bijzondere was dat de kopers hun appartement grotendeels zelf konden ontwerpen.

De Huishoudschool in vogelvlucht, © Zijdekwartier Architecten Raamsteeg

Leidse roots
Dagmar werkt op Schiphol. Zij is geboren in Leiden maar opgegroeid in Utrecht. Zij vertelt: "Mijn opa en oma woonden in Leiden. De meisjesnaam van mijn oma was Singerling, een echte Leidse naam. Haar vader was metselaar geweest en vroeger wees mijn oma mij in de stad het metselwerk van haar vader aan. Helaas was ik te jong om goed op te letten. Mijn ouders zijn in de jaren 70 Leiden ontvlucht, zij vonden het geen fijne stad. Ze waren verbaasd dat ik in Leiden wilde wonen. Maar wanneer mijn ouders nu op bezoek komen, zijn ze verliefd op Leiden."
Robert werkt thuis als privéleraar Nederlands voor expats en kinderen van expats. Robert: "Ik ben geboren in Zevenaar. Mijn ouders gingen in Leiden wonen toen ik net uit huis ging. Na mijn studie heb ik een tijdje in het buitenland gewoond. Toen ik eind jaren negentig terugkwam raadde ik een goede vriend Leiden aan als woonplaats, en toen ik daar weer zo rondliep vond ik het zelf ook leuk. Ik vond een appartementje op de Vrijheidslaan. Nu is Leiden de plek waar ik het langst van mijn leven heb gewoond."

De focus op duurzaam en lokaal
Robert: "We woonden op de Hoge Rijndijk en wilden graag in het centrum wonen. Toen dit project voorbij kwam zijn we meteen bij de makelaar gaan kijken, hebben we ons ingeschreven en werden we ingeloot. Het ging heel snel! Het kwam begin 2016 op Funda en in mei hebben we getekend. Daarna moesten we meteen aan de slag. Het ontwerpen van het appartement konden de kopers zelf doen of met een architect. Wij hebben de architect gekozen die het hele pand heeft gedaan, van Zijdekwartier Architecten, want hij kent het pand het beste."
Dagmar: "Je begint met moodboards maken en nadenken. Wat voor soort huis moet het worden? Je kijkt naar alle huizen die je gehad hebt en de huizen van vrienden en vakantiehuizen. Wij vinden duurzaamheid belangrijk. Dat dingen langere tijd meegaan en op een duurzame manier geproduceerd zijn. Daarnaast willen we graag in een stad wonen, we willen onderdeel zijn van de stad. We vinden het belangrijk dat er mensen kunnen wonen en werken en we willen dat er een goede middenstand is. Daarom hebben we alles wat maar kon, lokaal gekozen."
Robert: "We konden niet álles zelf ontwerpen, een deel van de indeling lag vast. Er is een dragende muur, de waterleidingen lagen er al en de toiletten en de badkamer lagen ook al vast maar verder konden wij veel zelf bepalen. Je moet natuurlijk werken met wat je krijgt: het appartement was een klaslokaal en de ramen zaten heel hoog. Daarom is er een podium gemaakt, zodat we uit de ramen kunnen kijken. Ze komen niet tot de grond, dus we hebben veel privacy maar ook een mooi uitzicht."
Dagmar: "De woonkamer is groot en ruimtelijk. De slaapkamers zijn tamelijk klein. Maar ook dat is een bewuste keuze. We hebben een tijdje in Praag gewoond en daar hadden we een grote leefruimte en kleine slaapkamers die we eigenlijk weinig gebruikten. Dat werkte goed voor ons. We zijn graag samen in de woonkamer. En ook in de coronatijd ging het prima."

Binnenhuis
Robert: "Voor de indeling hebben we met de binnenhuisarchitect van Zijdekwartier Architecten samengewerkt. Ze bedacht handige en slimme dingen waar we zelf niet op waren gekomen. Het interieur is ontwikkeld door De Jongens van De Wit uit Leiden. De stoffering komt van Zirkzee van de Lammenschansweg. De bank is van Bentveld. Een ronde bank omdat het huis zo hoekig is."
Dagmar: "Een voordeel van samenwerken met lokale bedrijven is dat ze gespitst zijn op het leveren van kwaliteit. Een ander voordeel is dat ze makkelijk langs komen om te kijken en mee te denken. Zo hebben we een enorme plant gekocht bij Helmi, van Faas in de Breestraat. Ze kwam langs om te overleggen waar hij zou passen. Bentveld en een Leidse lampenmaker, Mark Flipse hebben meegedacht over het lichtplan."
Robert: "We vonden het licht een lastig onderdeel. Ik kende Mark al van vroeger. Ik vertelde hem over het appartement en dat we lampen zochten. We hadden al rails in het plafond, maar wisten niet welke spotjes we wilden. Hij had in Duitsland perfecte spotjes op de kop getikt, beetje retro, beetje jaren 80. En daarmee was een groot deel van ons lichtprobleem opgelost. Boven de eettafel hebben we drie lampen van hemzelf, waar 's avonds het licht prachtig doorheen schijnt."

De drie lampen boven de eettafel, foto Dagmar Lens

Opruimen, opruimen
Het huis is hoog, licht, tamelijk leeg. Dagmar en Robert zijn een stuk kleiner gaan wonen en hebben veel spullen weggedaan.
Dagmar: "We streven naar een minimum aan spullen. Geen ballast waar je niets mee doet. Bij de verhuizing hebben we bewuste keuzes gemaakt over wat mee ging. We hadden bijvoorbeeld heel veel boeken. Die hebben we nu niet meer, de openbare bibliotheek is nu onze boekenkast."
Robert: "We hebben onze boeken niet weggegooid, maar cadeau gegeven aan vrienden en familie. Stiekem is het leuk om de boeken bij hen nog in de kast te zien staan. Ik vond het lastig ze weg te doen."

Dagmar: "Van alle dingen was dat nog het lastigst."
Robert: "Gelukkig hebben we de stripboeken gehouden".
Dagmar: "We hebben hier niet veel kastruimte maar we missen het niet. Onder het podium zit een ruimte waar je dingen zou kunnen zetten. Maar die dingen hebben we dus weggegooid en weggegeven."

Wonen in een appartementencomplex
Robert: "We hebben goed contact met de andere bewoners. We delen de tuin en de tuinkamer. Daar hebben we een pingpongtafel neergezet, waar iedereen geld voor heeft ingelegd. We hebben twee barbecues staan. Dagmar zit in de evenementencommissie. Vóór corona werd er iedere anderhalve maand wel iets georganiseerd. Kerstborrel, borrel. Iemand heeft twee kano's, die hangen nu in de kelder en daar mag je op intekenen. Tijdens corona ging ik gezellig in de tuin koffie drinken, of 's avonds een biertje."

Tegeltableau in de oude huishoudschool, foto Zijdekwartier architecten Raamsteeg

Dagmar: "We hebben hier met de andere bewoners een gezamenlijke binnentuin. Het onderhoud doen we samen, dat is geen verplichting maar op een heel bijzondere manier ontstaan. De tuincommissie had een ontwerp gemaakt en een tuinman zou het aanleggen. Maar hij had het eigenlijk te druk. Daarom suggereerde hij dat we het met z'n allen zelf konden doen. En zo is het gegaan: 's ochtends bracht de tuinman de spullen met instructie en dan gingen wij aan de slag. Als het moest konden we met hem videobellen. Het was zo leuk, we hebben eindeloos steentjes gesjouwd. Het was bloed, zweet en tranen. Hierdoor is het echt onze tuin geworden. En we hebben elkaar goed leren kennen: wie staat vooraan om te helpen, wie moet je erbij trekken, wie werkt, wie haalt er koffie en lekkers."
Robert: "Het is hier heerlijk wonen. We houden van de markt, de winkeltjes in de buurt, zoals het Friese Bakkertje. Ook nu nog kopen we alles lokaal en niet via internet. We lopen iedere keer naar een andere supermarkt, zo kopen we ook steeds andere dingen. We zitten zo dicht bij het station dat we de auto nauwelijks hoeven te gebruiken. Vroeger hadden we twee auto's, maar nu gebruiken we de auto zelfs zo weinig dat ik soms niet meer weet waar ik hem geparkeerd heb. We hebben weinig last van lawaai, bijvoorbeeld van studenten. We slapen aan de achterkant en we zitten bovendien niet op de doorgaande route. De sloepjes met toeristen die langsvaren horen we wel, maar dat vinden we wel gezellig. En er is niet veel verkeer. We horen hoogstens het gepiep van de achteruitrijdende vrachtwagen die bij de bakker komt. Het is erg rustig. Als er al geluid is, is het van de meeuwen. Op de Doelengracht gebeurt eigenlijk niets."
Dagmar: "Toen de verbouwingen voorbij waren, hebben we met z'n allen de hele buurt uitgenodigd. Dat was in de midzomernacht 2019. Zo'n verbouwing geeft natuurlijk overlast. We hadden een bandje van een muzikale bewoner die muziek maakt. Het was zo leuk al die mensen uit de buurt die je wel van gezicht kent, echt te ontmoeten. We zijn hier gelukkig." •

DIEREN

DE ZWARTKOP

door Jacques van Alphen

Het Bonaventuralyceum was vroeger een school van de paters Franciscanen. Hoewel Darwins evolutietheorie er niet beschouwd werd als ketterij, deden de paters wel hun uiterste best om ons ervan te overtuigen dat de mens de allerhoogste levensvorm was. Die uitzonderlijke positie bleek, volgens de paters, onder meer uit het vermogen van de mens om muziek te maken. Als kritische leerling vroeg ik me toen af of de zang van vogels dan geen muziek was. Nu zijn de Franciscanen een orde gesticht door een heilige die de vogels sommeerde om stil te zijn en naar hem te luisteren en zijn Bonaventuriaanse volgelingen zeiden hetzelfde als we probeerden om de geboden leerstof ter discussie te stellen.

De ornithomusicologie
Mijn kennismaking met de ornithomusicologie is daarom van later datum. Er blijkt een rijke literatuur te bestaan, vanaf de 13de eeuw, waarin vogelzang wordt beschreven alsof het muziek is uit de romantiek en vogelsoorten worden vergeleken zoals we componisten en de uitvoeringen van hun muziek vergelijken. Hier als voorbeeld de beschrijving van zang van de nachtegaal door de Hongaarse ornitholoog Kálmán Lázár (1866). "Het betoverende lied is een prachtig mengsel van de meest zachte emoties, verheven fantasie, vurig verlangen en verwoede pijn, uitgevoerd in een originele en ontroerende manier". Lázár vergelijkt de nachtegaal met de zwartkop waarvan hij zegt: De zwartkop komt in de buurt van de nachtegaal, hoewel het hem ontbreekt aan de artistieke inspiratie, het brede vocale bereik en de variatie, wordt zijn zang gekenmerkt door een buitengewone charme en vrolijkheid, en dat maakt dat veel mensen de zwartkop verkiezen boven de nachtegaal."

Zwartkop, foto Jo de Pauw

De maartnachtegaal
De 19e eeuwse Engelse dichter John Clare noemde de zwartkop de maart-nachtegaal, omdat de vogel eerder dan de nachtegaal in het voorjaar terugkeert. De zwartkop is een vogel van bossen met een ondergroei van struiken en omdat die combinatie van bomen en struiken ook in tuinen en parken gevonden wordt is de zwartkop ook een stadsvogel.

De zang
De zang van de zwartkop bestaat uit twee delen, beginnend met een snel warrig gekwetter en eindigend in een helder gefluit. Het eerste deel lijkt op vrouwtjes te zijn gericht, het tweede deel is bestemd voor concurrerende mannetjes. Het is vooral het tweede deel, dat bestaat uit heldere fluittonen, dat mensen aanspreekt. De zang van de zwartkop bestaat uit wel 100 verschillende lettergrepen, waarvan de volgorde en samenstelling anders kunnen zijn bij vogels uit verschillende gebieden.

Evolutie in het anthropogeen
Hoewel Aristoteles soorten beschouwden als onveranderlijk, dacht hij dat tuinfluiters tijdens hun leven veranderden in zwartkoppen. Wij weten nu dat dat niet zo is, maar ook dat soorten veranderlijk zijn en zich aanpassen aan nieuwe situaties. De verschillen in zang tussen zwartkoppen uit verschillende gebieden hebben geen erfelijke basis, maar zijn aangeleerd. Andere eigenschappen waarin zwartkoppen uit verschillende gebieden afwijken zijn wel erfelijk gebleken. Zwartkoppen uit oost Europa trekken via de Balkan naar Oost-Afrika, terwijl de West-Europese via Spanje naar West-Afrika trekken. Zwartkoppen met een langere trekroute blijken langere vleugels te hebben, zwartkoppen die niet trekken, zoals de vogels op eilanden in de Middellandse Zee, hebben de kortste vleugels. Trekrichting en vleugellengte zijn erfelijk bepaalde eigenschappen. Dat is bijvoorbeeld aangetoond door vogels met een oostelijke trekroute te kruisen met vogels met een westelijke trekroute. De grens tussen de populaties van oostelijk en westelijk trekkende zwartkoppen loopt door Zuid Duitsland en Oostenrijk en hybriden tussen de beide groepen komen daar van nature voor. Deze vogels trekken naar het westen en komen dan op de Britse eilanden terecht. Sinds 1950 zijn de daar overwinterende zwartkoppen sterk in aantal toegenomen. De verklaring daarvoor is dat Engelsen na 1950 steeds vaker 's winters de vogels in de tuin voeren en dat de winters steeds milder geworden zijn. Een mooi voorbeeld van snelle evolutie in een veranderende omgeving. Tegenwoordig overwinteren er in toenemende mate ook zwartkoppen in Nederland, ook in stadstuinen.

Muziek en vogelzang: Sint Franciscus gecorrigeerd
De zwartkop speelt een belangrijke rol in de studie van de ornithomusicologie. De ontdekking dat er in de zang van zwartkoppen en andere vogels complexe motieven en strofen te ontdekken vallen, net zoals dat bij de menselijke muziek het geval is, was aanleiding voor componisten om zich door vogelzang te laten inspireren. De Franse componist Olivier Messiaen is misschien wel het bekendste voorbeeld van een componist die vogelzangtranscripties in zijn muziek opnam. Hij gebruikte daarvoor enkele malen de zang van de zwartkop. Zijn enige opera, die hij met tegenzin componeerde, was "Saint-François d'Assise" (1983), waarvoor hij

ook het libretto schreef. De muziek voor de hoofdrol, die van St. Franciscus, is gebaseerd op transcripties van de zang van de zwartkop, zodat de heilige die de vogels sommeerde om te zwijgen, nu zelf een vogelstem kreeg. •

STADSONTWIKKELING

RACEBAAN JAN VAN HOUTKADE

door Marjolijn Pouw

Bloemenkiosk Oud Hollandt van Jolande de Roo ligt op de hoek van de Jan van Houtkade en de Jan van Houtbrug. Het vele verkeer dat van de Oranjeboomstraat over de ovale rotonde de Jan van Houtkade of Lammenschans opknettert maakt dat je elkaar binnen vaak nauwelijks kunt verstaan, ondanks de dubbele ramen. Buiten, voor de kiosk, is het helemaal onmogelijk.
De oversteek van de Jan van Houtkade naar de Jan van Houtbrug is niet zonder risico. Voetgangers en fietsers hebben voorrang, maar zijn vanwege de dode hoek op de Korevaarstraat onzichtbaar voor vrachtauto´s. Automobilisten zien de haaientanden over het hoofd, scooters en motoren overtreden de regels, met als gevolg: levensgevaarlijke toestanden en veel getoeter. Voor Jolande is de maat vol.

Bloemenkiosk Oud Hollandt met in de deuropening Jolande de Roo, foto Sarah Hart

Klein Zandvoort
"Het is hier net klein Zandvoort", zegt Jolande. "Ik sta hier de hele dag en zou de auto's zo af kunnen vlaggen. Verkeer uit de stad heeft na alle stoplichten en de rotonde dat lekkere rechte, gladde stukje asfalt van de Jan van Houtkade in zijn hoofd en geeft vol enthousiasme gas om met loeiende motor in een hoge versnelling de kade over te kunnen stuiven. Ik word er gek van. Bewoners ook, die kunnen hun ramen niet open zetten, of in hun tuintje zitten. Ik sta hier nou al achttien jaar en heb de gemeente al heel vaak laten weten hoe gevaarlijk het hier is, maar ik heb er nooit wat op gehoord. Ze komen niet eens kijken."

Versleten zebra
"Fietsers en voetgangers uit de Burgemeesterswijk of Tuinstad steken hier over, want de Oranjeboomstraat aan de overkant is nogal onoverzichtelijk met die bochten. De zebra voor mijn deur ligt er nou drie jaar. Hij is helemaal versleten, net als de haaientanden. Verkeer dat de Jan van Houtkade opgaat denkt dat het voorrang heeft en toetert overstekers van de zebra af. Alleen de mensen die het weten stoppen nog. Schoolkinderen, ouderbakfietsen, scooters en brommers nemen de Jan van Houtbrug van de verkeerde kant. Dat mag niet, maar er mag zo veel niet wat geschreven staat en er wordt toch niks tegen gedaan dus vooruit maar. Ik snap het ook wel, want eerst de Lammenschans oversteken als je naar de Breestraat wil is niet handig. Dat doet niemand. Maar fietsers en scooters gaan tegenwoordig wel erg hard. Die zie je niet aankomen in de dichte cabine van je bestelbus of vrachtauto als je van de rotonde af komt. Het is een wonder dat er nog geen doden zijn gevallen. Waarom krijgen fietsers en voetgangers niet zoals overal voorrang op de hele rotonde? Waarom staat er geen dode-hoek-spiegel bij Café Van Hout? Er hadden ook allang drempels moeten zijn, zoals in de Herenstraat en een 30 kilometerzone. Waarom kan dat wel op de Witte Singel, maar hier niet? Wat je ook zegt, er gebeurt hier niks tot er doden vallen."

Versleten haaientanden en onhandig geparkeerde auto bij de Jan van Houtbrug, foto Marjolijn Pouw

Smalle stoepen en spelende kinderen
"Kinderen spelen buiten nu ze niet naar school kunnen. De stoep is nogal smal en ze gaan het fietspad op, maar daar rijden elektrische fietsen en brommers—overigens ook van twee kanten. Dat gaat soms maar net goed. Er zijn al twee katten overreden en een hond, maar dat kan de gemeente niks schelen. Net zo min als de 80 kilometer per uur rijdende motoren en auto's. Het is toch te gek dat zoiets in het centrum mag? Het zou kunnen helpen als de rotonde werd opgehoogd. Daar gaan ze nu dwars overheen, ook al liggen er geribbelde stenen met gras. Hij ligt er nou drie jaar. De afspraak was dat hij opgevuld zou worden, er zouden zelfs bomen op komen. Zie jij ze?
Het wordt hier steeds drukker, de pogingen om de doorstroming te verbeteren zijn mislukt. Verkeer wordt de stad ingezogen, maar er niet uit geweerd. Het stoplicht op de Jan van Houtbrug is een ramp, het zorgt in de spits voor een lange rij stinkende, lawaai makende auto's met de volumeknop op max. Je kunt elkaar hier nauwelijks verstaan. En dan is er ook nog al dat fijnstof. Het is toch achterlijk dat daar niks aan gedaan wordt? Ze moeten het anders oplossen."

***Gig* vrachtauto's**
Jolande: "En dan nog al die vrachtauto's die de stad in- en uitrijden. Ze komen van de Lammenschans, het Levendaal of de Hooigracht en ze zijn veel te lang. Eigenlijk mogen ze de stad niet in, maar ze hebben allemaal ontheffing. Wie controleert dat? Wat voor mensen zitten er op die afdeling? Die auto's lossen op de Korevaarstraat, de Doezastraat of weet ik waar. Drie maal per dag blokkeren ze de ingang van de nieuwe Garenmarktparkeergarage. Dan moeten ze achteruit de rotonde weer op, want keren is onmogelijk. Misschien wordt het minder als het Garenmarktplein klaar is en de auto's op de Raamsteeg kunnen lossen, maar dan rijden ze een rondje over de Jan van Houtkade en de Jacobsgracht of de Doezastraat. Daar kunnen ze de bocht niet nemen en gaan over de stoep en het fietspad. Hoe moet het straks als ze straks van de Raamsteeg het Levendaal oprijden? Dan kruisen ze de fietsers en scooters van de Korevaarstraat. Die gaan heel hard. Er hadden al lang kleine bevoorradingsbusjes kunnen rijden, zoals elders in het land. Hoe moeilijk is dat?" •

Blokkerende vrachtwagen op de uitgang van de parkeergarage in de Korevaarstraat, foto Marjolijn Pouw

BUREN

MARKTUITSTAPJES

door Carla van der Poel

De markt in Leiden is als eeuwen vooral op zaterdag een publiekstrekker. Vanwege de gezondheidsrisico's waren er dit voorjaar beperkingen nodig. De woensdagmarkt bleef aanvankelijk in afgeslankte vorm gehandhaafd—alleen voedselkramen waren toegestaan. Met tussenruimte van één kraam en plakstrips op straat werd de toevoer van klanten gereguleerd. Korte tijd verhuisde een deel van de kramen, onder protest van enkele handelaren, naar de overkant op de Nieuwe Rijn. Later werden zowel de zaterdagmarkt als de woensdagmarkt verplaatst naar de Lammermarkt.
De zaterdagmarkt werd aanvankelijk twee maanden lang stopgezet. Omdat dit dé dag is om geld verdienen, moest daar iets op worden gevonden. Maar hoe bereik je in één dag je vaste klanten? Gelukkig lukte dat met behulp van de moderne variant van rooksignalen: WhatsApp. Zo benaderden diverse markthandelaren rechtstreeks hun klanten. Bij Jeroen en Eske van der Reijden kon je voortaan tot donderdagavond je bestelling van groente en fruit doorgeven, om die vervolgens op zaterdag thuis bezorgd te krijgen. Klaas Hartevelt nam zelfs tot zaterdagochtend tien uur nog bestellingen aan. In de gitaarwinkel annex koffiebar op de Botermarkt stond het telefoonnummer van de verkoper van paardenworst duidelijk geafficheerd. Handel is handel.
Sommigen, onder wie uw redacteur, maakten er een uitje van. Vrijdag op de fiets naar het gezellige marktje in Katwijk om zelf de groente te halen, of zaterdag naar de loods van Hartevelt voor verse vis. Soms zelfs koffie of thee als dank, het leken wel vakantie-uitjes. •

Medewerkers van viskraam Klaas Hartevelt met uw fietsende redacteur, foto René Kraemer

HISTORIE

PILGRIMS ROND DE PIETERSKERK

door Carla van der Poel

Op 17 juli 1989 bracht een nazaat van de Pilgrimfathers een bezoek aan Leiden. Het was George Bush sr. en hij wilde graag naar de plek waar zijn voorouders vandaan kwamen. De gemeente Leiden kwam met een toepasselijk cadeau: men koos voor het boek Beschryvinge der stadt Leyden uit 1614, door J. Orlers. De auteur was een van de schepenen (wethouders) die Leiden bestuurde ten tijde van de aanwezigheid van de Pilgrimfathers. Zij woonden hier van 1609 tot 1620 en inmiddels zal het niemand ontgaan zijn dat we 2020 als 'Pilgrimjaar' herdenken.

Bezoek George Bush sr. aan Leiden, in 1989, foto Internet.

Immigratie en emigratie

De Pilgrimfathers, van oorsprong plattelanders, verlieten Engeland om geloofsredenen. Ze
vestigden zich eerst in Amsterdam, maar kozen al spoedig voor het meer provinciale Leiden. Hier was én werk voor de meest eenvoudige handwerkslieden én tolerantie. Het stadsbestuur bestemde ten zuiden van de Pieterskerk een stuk grond voor de nieuwkomers, op de plek waar later, na hun vertrek naar Amerika, een hofje ontstond: het Jean Pesijnhof. Nu nog verwijzen een plaquette en een gevelsteen met de namen aan de zuidwestkant van de Pieterskerk naar hun aanwezigheid. Ook in de Pieterskerk is een gedenksteen geplaatst. In de Pieterskerk-Choorsteeg tenslotte herinnert een plaquette boven de poort van de Stincksteeg, de huidige Brewstersteeg, aan de drukkerij van Pilgrimfather William Brewster. Deze gaf in korte tijd negentien pamfletten uit die in Engeland als opruiend gezien zouden worden, maar in het tolerante Holland wél konden verschijnen. Dit was precies de reden dat men hier kwam.

Als impressum (drukkersadres) op de titelpagina's van zijn geschriften gaf Brewster op 'In vicum choralis' (in de Kerkchoorsteeg); dat vond hij ongetwijfeld beter klinken dan 'in de Stincksteeg'. De geschriften werden vervolgens naar Engeland gesmokkeld. Er dreigde een diplomatieke rel toen de Engelse ambassadeur bij de regering van Holland zijn beklag deed over de illegale druksels. Brewster vertrok daarop met 56 Leidenaren naar Delfshaven waarna het gezelschap op de boot stapte en doorreisde naar Engeland. Samen met bijna vijftig andere geloofsgenoten namen ze daarop de wijk naar Amerika, om zich vervolgens in New England blijvend te vestigen. Zij vertrokken overigens ook omdat ze benauwd waren dat hun kinderen er te Hollandse (lees: vrijzinnige) ideeën op zouden gaan nahouden.

Woonhuis in de Stincksteeg

Het was in de Brewstersteeg dat Erfgoed Leiden onlangs een bijzondere vondst deed: er werden duidelijke resten van het huis van drukker William Brewster ontdekt. Brewster huurde het huisje van Willem Pauwels van Thorenvliet, die zelf een aangrenzend pand bewoonde in de huidige Pieterkerk- Choorsteeg 15. Uit bouwhistorisch onderzoek valt af te leiden dat er een huisje van een verdieping met een zolder heeft gestaan, mogelijk voorzien van een trapgevel. Het metselwerk duidt erop dat Brewsters woning al voor 1609 bestond en dus mogelijk 16de-eeuws was; er is nog een verkleuring waar te nemen. In de 17de eeuw maakte men het iets hoger en in de 19de eeuw werd er een stuk aan de linkerkant bijgebouwd, tot aan het huidige hek in de steeg. Wijkgenoten die hier al langer wonen kennen deze plek als de zijingang van kinderopvang De Kever.

In de afbeelding hieronder zien we dat het huis een diepte had van zo'n zeven-en-halve meter en een breedte van circa vijf meter, die zich halverwege tot vier meter beperkte. Aangenomen wordt dat Brewster hier alleen de letters zette en dat het drukken op de hoek van de Kloksteeg / Rapenburg gebeurde (nu Barrera), bij Govert Basson. Zijn ruimte was voor een drukkerij niet al te groot en hij had er verder ook minstens 300 boeken staan.

Tot slot nog enkele plaatsen in de wijk waar de Pilgrimfathers voortleven: het Pilgrimmonument aan de Vliet en in de naam van de Airbnb op de hoek van de Arend Roelandsteeg en de Pieterskerkstraat, de Pelgrimsplaats. •

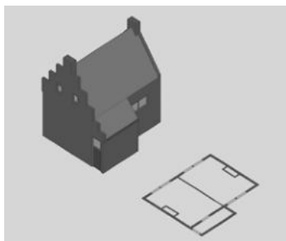

Schets van gevel en vloeroppervlak van Brewsters huis, gezien vanuit de Brewstersteeg. Reconstructie Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO).

INITIATIEF

INDEX BOOKS BEZORGBAKFIETSEN

door Marjolijn Pouw

In de Hart van de Stadkrant 158 (april 2020) vroeg Christiaan van Minnen, duovoorzitter van de Ondernemersvereniging HerenDoeza, zich af waarom de gemeente bij bevoorrading en bezorging in de binnenstad wel denkt aan overslag en vervoer met elektrische vrachtbusjes of bakfietsen, maar er nog zo weinig in het straatbeeld gebeurt. Bakfietsen zijn natuurlijk niet voor alle vervoer te gebruiken, maar Christiaan heeft er al een staan. We gingen hem bekijken bij INDEX Books op de Herenstraat en vroegen Christiaan naar de gedachte erachter.

Gemeentelijke plannen

Christiaan: "De gemeente wil in 2025 in de binnenstad geen vrachtvervoer meer toestaan op basis van fossiele brandstoffen. De ondernemersverenigingen zijn uitgenodigd om naar de gevolgen te kijken voor de bevoorrading en bezorging. Zo'n duurzaamheidsdiscussie zou je, denk ik, beter meteen in de breedte kunnen voeren, dus niet alleen over het weren van op fossiele brandstof rijdende vrachtwagens of het beperken van bevoorrading tot de ochtend, maar ook over bevoorrading via een centraal knooppunt waar alles op dat gebied samenkomt. Je kunt dan denken aan centrale overslag voor de hele binnenstad en vandaaruit bezorging met kleine, elektrische vrachtwagens of busjes, maar dat klinkt eenvoudiger dan het is. Je hebt er flink wat ruimte voor nodig en dus grond. Die is schaars en kostbaar en dat geldt ook voor de omschakeling van de ouderwetse dieselvrachtwagens naar elektrische busjes en vrachtauto's. En dan hebben we het nog niet gehad over de ontwikkeling van een administratief systeem, een soort 'hub' waarin alles samenkomt aan bestellingen, bezorging en afhandeling. Ook daar zijn kosten aan verbonden en die zullen op de een of andere wijze aan de klanten doorberekend moeten worden. Daar zit niet iedereen op te wachten. Webwinkels hebben zo'n systeem vaak al, maar als individualistische winkeliers zijn we nog niet zo ver en daarom zijn we in het winkelgebied HerenDoeza maar vast zelf begonnen."

Bezorgfiets van HerenDoeza, © HerenDoeza

Winkeliers in de binnenstad

"Onze positie als winkeliers in de binnenstad is geen gemakkelijke. De concurrentie met webwinkels is moordend en stadswinkels hebben door hun kleinschaligheid en ligging een achterstand ten opzichte van grootschalige 'dozenschuivers'. Toch zijn veel winkels zijn in hun niche al aardig bezig met een webshop en dat wordt bedrijfseconomisch gezien steeds belangrijker. Als er een nieuwe hobbel komt in hun aan- en afvoerlijnen door milieurestricties, of de verplichting om via een 'hub' te gaan, dan is het zaak dat de overheid het speelveld daarmee niet ongelijk maakt.

De waarde van winkels in een stad is niet in geld uit te drukken, maar hoe maak je dat je klanten duidelijk? Hoe houd je je winkel zo aantrekkelijk dat hij de concurrentie met de dozenschuivers en koopjesaanbieders aan kan en toch rendabel blijft? We benutten onze voordelen nog te weinig. Wij hebben een band met onze klanten, je kunt bij ons zien wat je koopt en mocht het tegenvallen dan kun je het ruilen zonder dat je je aankoop terug hoeft te sturen, waarna deze op de schroothoop belandt. Je kunt om advies vragen en maatwerk, of verhaal halen als iets niet goed blijkt te werken. Dat kan bij het grootwinkelbedrijf ook, maar veel afstandelijker en op een veel minder duurzame manier. Neem alleen al het gesleep met al die op zicht gestuurde en uitgeprobeerde goederen, om nog maar te zwijgen over de kosteloze retourzending en de weggooicultuur die erdoor is ontstaan. Spullen zijn te goedkoop en te vanzelfsprekend geworden en er moet dus wat veranderen in de perceptie van de klant. Deze zou zich meer bewust kunnen zijn van de maatschappelijke voordelen van de winkel om de hoek en de consequenties

van zijn koop-met-retourrecht-verslaving. De gemeente zou ons meer tegemoet kunnen komen, bijvoorbeeld door het vestigingsklimaat in de binnenstad en het winkelen aantrekkelijker te maken, of te helpen bij de ontwikkeling van een toekomstperspectief. Maar ook door goed op te letten dat de hubs niet vertragend of kostenverhogend zijn en goede zorg leveren."

De bezorgbakfiets

"We leven zoals gezegd in een retoureconomie. Dat kost geld, al merkt de klant daar weinig van. Pakketten raken zoek, worden beschadigd, de ontvanger is niet thuis, ze worden verkeerd bezorgd, de inhoud valt tegen en ze worden teruggestuurd om vernietigd te worden--bij bulk is dat goedkoper dan reparatie of de afwijzing van reclame. Het is allemaal weggegooid geld en dat kan anders. Transport is de gebeten hond. Vrachtauto's maken lawaai, veroorzaken schade door trillingen en vervuilen de stad, niet in het minst door de vele opstoppingen. Een bezorgdienst doet per dag heel wat adressen aan, die vaak ver uit elkaar liggen en waar maar een enkel artikel wordt afgegeven. Dat is, behalve vervuilend, duur en inefficiënt. Er is dus veel te winnen bij een andere manier van transport. Daarom hebben we hier als winkeliers het voortouw genomen bij bakfietsbezorging. Iedereen in de HerenDoeza kan meedoen, en het groeit leuk. We willen laten zien dat je heel goed lokaal kunt kopen en je bestelling klimaatneutraal kunt laten bezorgen. Je moet wel willen samenwerken."

"In Amsterdam zijn buurtwinkels met een gezamenlijke website begonnen, waar je informatie kunt krijgen en bestellingen kunt plaatsen. Daarmee begin je aan de lastige kant, want het duurt een hele tijd voordat zoiets compleet is opgetuigd en het kost een smak geld. Wij beginnen bij de voordeur van de klant in de buurt. We hebben een vaste ritprijs afgesproken met de bezorger, met wie we via een appgroep communiceren zodra er een bezorgrit nodig is. Je hoeft dan niet meteen een heel systeem op te tuigen, problemen kun je voorlopig naar bevind van zaken oplossen. Dan voorkom je dat je meteen al in eindeloos overleg verzeild raakt over de gemeenschappelijke noemer en de voorwaarden. Daar moet je op den duur natuurlijk wel naar toe, maar dat is nu nog een brug te ver. We rekenen erop dat als de gemeente deze ontwikkeling graag wil, er ook goede ondersteuning komt. Het kan niet allemaal van een kant komen. Maar we laten nu alvast zien dat het loont en dat we er op den duur met zijn allen de vruchten van plukken. Roze dromen? Misschien wel. Maar 'a salesman is got to dream', zoals de dichter zei." •

STADSONTWIKKELING

VERKEERSAFSLUITING BOTERMARKT

door Marjolijn Pouw

Onlangs werden bewoners van de Botermarkt verrast door de afsluiting van hun straat voor gemotoriseerd verkeer tussen 11.00 en 21.00 uur. Deze afsluiting was gedurende alle dagen van de week en liep vooralsnog van 18 juli tot en met 31 augustus, waarna de ervaringen geëvalueerd worden. De evaluatie gaat via een enquête op de website van de gemeente: https://doemee.leiden.nl/nl-NL/. De gemeente heeft de Botermarkt tot voetgangersgebied verklaard, al was je er als wandelaar je leven niet zeker door de vele fietsers, scooters, en brommers en was aan het nieuwe verkeersbord niet te zien dat het om een echt voetgangersgebied ging.

De meeste bewoners hebben geen bezwaar tegen de afsluiting, maar voor sommigen van hen was deze wel erg lastig. Bij gebrek aan parkeerplaatsen in de buurt moesten ze vaak een eind lopen met hun boodschappen en wat ze maar voor hun werk nodig hebben, of tot 21.00 uur wachten. Halen en brengen via de Breestraat had gekund, maar die mag je niet in met je auto. Het was prettig geweest als ze zich op de afsluiting hadden kunnen voorbereiden en met de gemeente een oplossing hadden kunnen zoeken, bijvoorbeeld in de vorm van een ontheffing, maar dat was niet het geval. De gemeente heeft de maatregel op 15 juli uitsluitend digitaal aangekondigd, de ingangsdatum was 18 juli.

Bewonersbrief

In de Bewonersbrief zegt de gemeente dat de plannen tevoren met bewoners- en wijkverenigingen zijn besproken. De vraag is hoe de communicatie dan precies is verlopen, want de meeste Botermarktbewoners wisten er niets van. Dat PAL Leiden erbij was betrokken ligt voor de hand, maar deze kent de ins en outs niet van de Botermarkt. De wijkvereniging heeft verschillende zaken naar voren gebracht, maar de gemeente heeft deze naast zich neergelegd--de lobby van ondernemers en horeca is kennelijk belangrijker. Meepraten over plannen is voor bewoners overigens vaak lastig, want besprekingen zijn doorgaans overdag en dan werken de meeste mensen. De Bewonersbrief is niet aan huis bezorgd, hij was uitsluitend op de website van de gemeente te vinden. Websites zijn vaak een doolhof en je kijkt er niet elke dag op. Er valt kortom nog een hoop te verbeteren.

Parkeren

Om de schaarste aan parkeerplaatsen voor bewoners op te vangen was een aantal bezoekersplaatsen op het Steenschuur omgezet in plaatsen voor 'vergunninghouders'. Het waren er lang niet genoeg. Plaatsen voor 'vergunninghouders' zijn meestal bezet door 'bezoekers' en gehandhaafd wordt er niet. De borden staan ook nog eens uit het zicht en bezoekers begrijpen ze niet; ze hebben zich toch via de parkeerpaal aangemeld? De fietsparkeerplaats op het Steenschuur, die gedurende de proefperiode elke dag open was, wordt vooral gebruikt door studenten en bezoekers van de sportschool.

De afsluiting maakte parkeren voor invaliden lastiger. Uit de Bewonersbrief is op te maken dat twee gewone parkeervakken op het Gangetje van 11.00 tot 21.00 uur als parkeerplaats voor gehandicapten waren ingericht. Op de uren daarbuiten mag iedereen er staan en mocht je er ook laden en lossen. Als gehandicapte kon je op die tijden dus maar beter uit de buurt blijven. De gehandicaptenplaats bij het stadhuis bleef beschikbaar, maar daar kun je niet komen want je mag de Breestraat niet in. Wel met een ontheffing zegt de gemeente, maar die moet je van tevoren aanvragen. Wat als je dat niet kan? Of als je er überhaupt niet van op de hoogte bent dat de Botermarkt is afgesloten?

Belangen

Bewoners vrezen dat het enthousiasme van de gemeente om zo snel tot uitvoering van het autovrije plan over te gaan vooral is ingegeven door de belangen van de ondernemers. Die moeten de corona-schade inlopen door uitbreiding van hun terras, waarbij het uitgangspunt is dat je ruimte maakt voor de verplichte anderhalve meter afstand. Bewoners gunnen de ondernemers hun ruimte, maar vinden dat er ook met hen rekening moet worden gehouden.

Hoe nu verder?

Zoals gezegd zijn bewoners niet perse tegen het weren van auto's uit de binnenstad, maar daar moet beter over nagedacht worden. Er wordt momenteel ook gewerkt aan de Hooigracht en het Garenmarktplein en hoe je moet rijden is voor de automobilist niet meer te volgen. Dit levert allerlei gevaarlijke situaties op zoals verkeer dat tegen de rijrichting in rijdt, grote vrachtwagens die keren op plaatsen waar dat eigenlijk niet kan, of 's morgens vlak langs de terrassen rijden.

Auto's uit de binnenstad weren is uit het oogpunt van milieu of de bescherming van de historische binnenstad een goede gedachte, maar zo'n maatregel moet beter voorbereid worden en tevoren met alle betrokkenen worden besproken. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de belangen van de bewoners en deze zijn hier genegeerd. •

Botermarkt na de afsluiting, foto's Sarah Hart

Verkeersbord aan het begin van de Botermarkt

The Painting Lady
Lijstenmakerij
www.thepaintinglady.nl
Onze openingstijden zijn:
donderdag t/m zaterdag
van 10.00 tot 17.00 uur
Schoolstraat 25
2242 KE Wassenaar
Tel. (070) 511 14 37
Korevaarstraat 51
2311 JT Leiden
Tel. (071)512 16 13

MAATWERK
Zoekt u een betrouwbare aannemer?
MaatWerk = kennis & vakmanschap
vrijblijvende offerte? | Bel Menno de Jong 06-29 50 25 70
Rapenburg 32 | 071-5891157 | www.maatwerk-leiden.nl

VAN DER REIJDEN
AARDAPPELEN, GROENTEN EN FRUIT
Van Hollandse aardbeien tot Italiaanse truffels en dat gewoon op de markt!

INITIATIEF

STOLPERSTEINE IN DE KLOKSTEEG

door Arnold Schalks

Stolpersteine of struikelstenen zijn gedenkstenen in de stoep van huizen waar mensen woonden die in de Tweede Wereldoorlog door de nazi's zijn weggevoerd en vermoord. Ze zijn bedacht en ontworpen door de Duitse beeldhouwer-kunstenaar Gunter Demnig. Hij plaatste er al verschillende in Leiden en nu komen er vijf stenen bij, ter herinnering aan de familie Weijl in de Kloksteeg. De Weijls hadden daar hun bakkerij en woonden er ook. Slechts een van hen wist uit handen van de Duitsers te blijven en overleefde de oorlog, zijn broers en zussen werden in de vernietigingskampen vermoord.
*Het initiatief is van kunstenaar-schrijver Arnold Schalks die de geschiedenis van de familie uitzocht. In 2019 publiceerde hij de roman Steeg, waarin hij de hoogbegaafde joodse bakkerszoon Micha Kan ten tonele voert, die weigert bakker te worden en zijn ambitie als jurist volgt.**
De stenen worden in november geplaatst. De steenlegger logeert in hotel Ex Libris in de Kloksteeg, dat hem een gratis overnachting aanbood. De redactie.

Uitsnede van een foto van de Kloksteeg rond 1910 met misschien wel het enige herkenbare beeld van de familie Weijl: links mogelijk zoon Joseph Michael en Louis Weijl. Daarachter een bakkersknecht en mogelijk moeder Klaartje Kan bij de handkar. Collectie ELO.

De familie Weijl

Het verhaal van de bakkersfamilie Weijl begint 141 jaar geleden. In 1879 verhuist de 25-jarige vrijgezel **Michael Joseph Weijl** van het Gelderse Lochem naar Leiden. Hij huurt er de bakkerij in de Kloksteeg nummer 3. Op 26 april 1880 plaatst de trotse bakker zijn eerste advertentie in het Leidsch Dagblad. Twee jaar later haalt **Michael Joseph** de 28-jarige **Klaartje Kan** uit Meppel naar Leiden. Hij trouwt met haar en koopt de bakkerij mét woonhuis voor fl 4060,–. Vader en moeder Weijl worden lid van de kleine Nederlands-Israëlitische Gemeente Leiden. Op Sjabbat bidden ze in de synagoge op het Levendaal.

Michael en **Klaartje** krijgen zes kinderen. Vier meisjes: **Helena, Judith, Hanna** en **Alida**, en twee jongens: **Louis** en **Joseph Michael**. Ze voeden hun kinderen op volgens de joodse traditie. Zodra de vier oudste kinderen de lagere school hebben afgemaakt en hun leerplicht vervalt, worden ze van school gehaald om mee helpen in de bakkerij. Van de jongens wordt verwacht dat ze het bakkersvak in de praktijk leren, zodat ze later het familiebedrijf kunnen overnemen. De jongste dochters **Hanna** en **Alida** – die kennelijk wel mogen doorleren – helpen buiten schooltijd met het klaarzetten van het bestelde brood en banket, zodat de bakkersleerlingen ze later per fiets kunnen bezorgen. Naast broden verkoopt de bakkerij opvallend veel met gemberstroop gezoete bolussen, vooral aan Leidse studenten. De populariteit van dat gebak komt doordat de Leidse schrijver Klikspaan ooit in de inleiding van zijn boek 'Studententypen' beweerde dat de bolus 'de enigst mogelijke versnapering in de pauzes tussen de colleges is'. De bolussen van Weijl winnen op de Nationale Bakkerijtentoonstelling een zilveren medaille. Als Hare Majesteit de Koningin **Wilhelmina** een trommeltje van het banket bestelt, mag **Michael Joseph** Weijl zich met recht 'hofleverancier' noemen.

De zonen Joseph Michael en Louis

Zoon **Joseph Michael** is een vlijtige leerling die aanleg én zin heeft om zijn vader op te volgen. Zijn één jaar oudere broer **Louis** is minder tevreden met dat toekomstperspectief. Zijn droom is het om advocaat te worden. Hij weet dat hij daarvoor naar de universiteit moet. Iemand met alleen het getuigschrift van de lagere school, zoals hij, maakt geen kans om daar te worden toegelaten. Toch geeft de zwaar bebrilde **Louis** zich niet gewonnen. Hij besteedt al zijn vrije tijd – vaak 's nachts – om zich voor te bereiden op het staatsexamen, waarvoor hij moet slagen om aan de universiteit te mogen studeren. Twaalf keer laat de staatsexamencommissie hem zakken op een onvoldoende voor meetkunde. De dertiende keer neemt **Louis** de brief van een bekende oogarts mee, die verklaart dat **Louis**' buitengewoon slechte ogen hem hinderen bij het oplossen van meetkundige opgaven, maar dat er aan z'n verstand niets mankeert. Op zijn 37ste jaar mag hij dan eindelijk met zijn rechtenstudie beginnen.

De dochters Helena, Judith, Hanna en Alida

De oudste twee dochters Weijl zitten ook niet stil: **Helena** en **Judith** leren zichzelf buiten werktijd het kleermakersvak aan. Als ze vinden dat ze goed genoeg zijn, richten ze boven de bakkerij een atelier in en plaatsen een advertentie in de krant waarbij ze hun kleermaakkunsten aanbieden als tailleuses.
Het één na jongste zusje **Hanna** is ook een slimme meid. Na de lagere school leert ze door voor makelaar. Als ze haar opleiding heeft afgemaakt verhuist ze naar Den Haag, waar ze wordt beëdigd als Nederlands eerste vrouwelijke directrice van een makelaarsbureau. Dat nieuws is zo bijzonder, dat het de voorpagina van een landelijk dagblad haalt. **Hanna** is het eerste kind, dat het ouderlijk huis verlaat.
Alida, de laatstgeborene, volgt na haar lagere school een opleiding tot accountant, haalt haar diploma Stenografie en vindt een baan als rijksambtenaar bij het Leidse Belastingkantoor. Vier jaar later wordt ze bevorderd tot Rijksklerk der 3e Klasse bij de Belastinginspectie in Haarlem. Een jaar later keert ze terug als Schrijver der 1e Klasse op de 2e Afdeling Inspectie van het Leidse Belastingkantoor. Ze blijft al die tijd in de Kloksteeg wonen.

Als vader **Michael Joseph** en moeder **Klaartje** zijn overleden, laat **Joseph Michael** de goedlopende bakkerij verbouwen en uitbreiden. De nog thuiswonende zussen **Helena, Judith** en **Alida** en broer **Louis** zijn dan al zo druk met hun eigen zaken dat ze steeds minder vaak beschikbaar zijn om een handje te helpen in de bakkerij. Om het bedrijf en het huishouden draaiend te houden neemt Joseph bakkersleerlingen en dagmeisjes aan.
Louis slaagt op zijn vijfenveertigste jaar voor zijn doctoraalexamen Rechten. Als beëdigd advocaat en procureur opent hij een kantoor op de Breestraat. Hij verhuist zijn Leidse kantoor twee maal. Hij treedt regelmatig op als advocaat in strafzaken en faillissementen. Als **Louis** drie jaar later met de Litouwse **Anne Gertrud Wittkus** trouwt, verhuist het paar naar Den Haag. Louis is, na Hanna, het tweede kind dat het ouderlijk huis verlaat.

De Tweede Wereldoorlog

Op 30 november 1939 viert bakkerij Weijl haar 60-jarig bestaan. De feestvreugde wordt gedempt door de Duitse inval in Polen en de dreiging van een nieuwe wereldoorlog. Het bange vermoeden wordt werkelijkheid als Duitsland op 10 mei 1940 om vijf voor vier 's morgens Nederland aanvalt. Voor de Weijls en de andere Leidse joden breekt een onzekere tijd aan.
In oktober komen de eerste beperkende maatregelen tegen joden. Alle in overheidsdienst werkzame personen moeten een Arieverklaring tekenen, waarbij ze de vraag moeten beantwoorden of ze al dan niet van joodse afkomst zijn.

M. J. WEYL & Co.,
Kloksteeg 3,
bevelen zich minzaam aan tot het leveren van **Brood, Beschuit, Zoetgoed** enz. enz., belovende een solide en prompte bediening.
Des Zondags 2-maal daags versch Brood en Gallen.
☞ Alle dagen versche **Leidsche Bolussen, Theekoekjes** enz.
Bestellingen worden zoo spoedig mogelijk bezorgd.

Bakkersleerling
Nette bakkersleerling gevraagd goed kunnende fietsrijden. Firma M. J. WEIJL, Kloksteeg 3.

De Brood- en Banketbakkerij
der **firma M. J. WEIJL**
KLOKSTEEG 3, BIJ DE UNIVERSITEIT
bestaat Donderdag 60 jaar.
Leidsche Bolussen, bekroond met zilveren medaille, heerlijke Speculaas, Banketletters, met zuivere amandelspijs, Banketharten en -hammen, vervaardigd met uitsluitend zuivere natuurboter, Chocolade, Suikerwerken, alle soorten Koek en Banket
Men zie onze etalage. — 's Zondags versch brood
Wij gebruiken alleen Natuurboter. 2004

Voor OUDEJAARSAVOND
WEIJL's
Beroemde Leidsche Gember- en Amandelbolussen (bekroond met zilveren medaille).
Gevulde Soezen - Amandelbroodjes - Boterkoek - Appelbollen, enz. 5261
Dagelijks, alsook des Zondags alsmede Nieuwjaarsdag, den geheelen dag versch brood.
Fa. M. J. WEIJL
KLOKSTEEG 3 - TEL. 22535

Gevestigd als Tailleuses:
GEZUSTERS WEIJL.
Atelier tot het vervaardigen van DAMES-KOSTUUMS.
Tijdelijk KLOKSTEEG 3. 3561 14

Afbeeldingen van boven naar beneden:
- *Gemberbolus, ongedateerde foto op de website Joods Amsterdam*
- *Eerste advertentie van de Fa. M.J. Weijl in het Leidsch Dagblad van 26 april 1880. Collectie ELO*
- *Bakkersleerling gevraagd, advertentie in het Leidsch Dagblad van 9 september 1931. Collectie ELO*
- *Advertentie van de gezusters Weijl in het Leidsch Dagblad van 27 maart 1908. Collectie ELO*
- *Jubileumaankondiging uit de Leidsche Courant van 28 november 1939. Collectie ELO*
- *Advertentie van Bakkerij Weijl in het Leidsch Dagblad op 30 december 1940. Collectie ELO*

Of rijksambtenaar **Alida** de verklaring tekent, is onzeker. Zeker is, dat ze enkele weken later wordt ontslagen bij de Belastingdienst. De Duitsers zetten hun 'zuiveringsplannen' voort, door – ondanks het felle protest van de Leidse hoogleraren – alle joodse medewerkers van de Leidse Universiteit te ontslaan.

Vervolging

Om de joden in het nieuwe jaar nog verder in het nauw te brengen worden 'personen van geheel of gedeeltelijk joodse bloede' verplicht zich bij het bevolkingsregister te melden. Weigering wordt opgevat en bestraft als een misdrijf. Op last van de Duitse *Generalkommissaris* worden twee vette letters 'J' als brandmerk in de persoonsbewijzen van de familie Weijl gestempeld.
De oorlog is nog net geen twee jaar oud als op last van de Procureur Generaal begonnen wordt met het plaatsen van borden met het opschrift 'VERBODEN VOOR JODEN' bij winkels, café's, theaters, zwembaden en plantsoenen. Overtreders riskeren een boete van fl. 1.000,– of een half jaar gevangenisstraf. De volgende stap in het isoleren van de 'Jood' is, alle joden boven de zes jaar te verplichten om op de openbare weg een duidelijk zichtbare gele Jodenster te dragen. De vijf gezinsleden Weijl worden gedwongen twintig Jodensterren te kopen: vier per persoon. Nog geen twee maanden later mogen ze geen gebruik meer maken van het openbaar vervoer, ze mogen niet op bezoek bij niet-joodse vrienden, geen gebruik maken van telefooncellen en moeten van acht uur 's avonds tot zes uur 's morgens verplicht thuisblijven. Doel van die 'avondklok' is om het oppakken van joden tijdens die avonduren te vergemakkelijken.

Het lot van de familie Weijl

Op 21 november 1942 wordt makelaarszus **Hanna** als eerste gezinslid in Den Haag opgepakt en naar het doorgangskamp Westerbork weggevoerd. Ze wordt op transport gezet naar het vernietigingskamp Auschwitz. Na haar aankomst op 3 december 1942 wordt ze direct vergast. Het is onbekend hoe lang het duurde, voordat de Leidse familie van haar lot hoorde. Begin 1943 komt alles in een stroomversnelling. In januari doet de verzetsman **Frans van der Reijden** een poging om **Joseph Michael** met zijn drie zussen onder te laten duiken, maar **Joseph Michael** weigert het aanbod. In februari verslechtert de situatie dusdanig dat de Weijl's zich bedenken, alsnog hun koffers pakken en on-

derduiken. De sieraden, het bestek en andere kostbaarheden die ze niet kunnen meenemen, geven ze in bewaring aan bekenden en buren in de Kloksteeg. Als een agent rapporteert, dat de bakkerij aan de Kloksteeg verlaten is, vaardigt de Leidse politiecommissaris een bevel uit om opsporing, aanhouding en voorgeleiding van **Joseph** Weijl, banketbakker en zijn drie zusters, op verdenking van woonplaats te zijn veranderd, zonder de daartoe vereiste vergunning te hebben. Ze worden als voortvluchtige misdadigers beschouwd. Half maart worden de Weijls verraden zonder dat ze het in de gaten hebben. Hun namen komen op de eerstvolgende razzia-lijst terecht.
Op woensdagmiddag 17 maart 1943 laat het hoofd van de *Sicherheitspolizei* Fischer het **Leidse joodse weeshuis** aan de Roodenburgerstraat ontruimen. 51 weeskinderen en 9 begeleiders worden opgepakt. De politie werkt vervolgens een lange lijst met de namen van 198 Leidse joden af. 51 namen zijn met een kruisje gemarkeerd om aan te geven dat ze zijn ondergedoken.
Op de avond van de 17e pakt de politie, naast de 60 weeshuisbewoners, 'slechts' 41 joden op, onder wie **Helena, Joseph, Judith** en **Alida** Weijl. Ze mogen hun laatste bezit in een koffer of een kussensloop proppen. Onder politiebewaking lopen ze met de andere opgepakte joden via de Breestraat naar het station. Daar staan oude wagons klaar met voor elke deur een agent van de *Grüne Polizei* om de 'lading' te bewaken. Pas na enkele uren worden de wagons aan een stokoude stoomlocomotief gekoppeld, die hen in de nacht van 17 op 18 maart naar het doorgangskamp Westerbork afvoert.
Op zondag 21 maart 1943 vieren de bewoners in de barakken van Westerbork **Poerim**, waarbij wordt herdacht dat op deze dag het lot van het joodse volk, dat ooit in ballingschap leefde in het Perzische Rijk, een wending nam en Esther het plan van de Perzische koning, '*om te verdelgen, doden en uitroeien alle joden, van knaap tot grijsaard, zelfs kinderen en vrouwen, op één dag*', wist te verijdelen.
Op dinsdag 23 maart 1943 worden 1.250 joden – onder wie de familie Weijl en de kinderen en het personeel van het Leidse joodse weeshuis ¬– in veewagens geladen. Vanuit Westerbork vertrekken ze naar het vernietigingskamp Sobibor in Polen, waar ze drie dagen later aankomen. Op vrijdag 26 maart 1943 worden **Helena** - 60 jaar, **Joseph Michael** - 57 jaar, **Judith** - 56 jaar en **Alida** - 50 jaar bij aankomst in de gaskamers van vernietigingskamp Sobibor vermoord. 271 andere Leidse joden ondergaan hetzelfde lot.
Op 14 april 1943 wordt de bakkerij van Weijl door de Duitse roof-firma *Omnia Treuhand GmbH* 'geliquideerd'. De opbrengst wordt bijgeschreven op de rekening van het Derde Rijk. Na de oorlog keren slechts 219 van de 490 Leidse joden uit de Duitse kampen of de onderduik naar Leiden terug.

In 1946 wordt **Louis Weijl**, advocaat en procureur, Riouwstraat 210, Den Haag, 62 jaar oud, benoemd tot bewindvoerder voor zijn vermoorde broers en zusters. Hij verzoekt om aangifte van verschuldigde geld en goederen. Op 22 november 1948 plaatst **Louis** een oproep in het Leidsch Dagblad, waarin hij drie met name genoemde personen (waaronder twee buurvrouwen uit de Kloksteeg 11a en twee collega's van **Alida** op het Belastingkantoor) en alle bekende en onbekende bewaarnemers met klem verzoekt alle gelden en/of geldwaarden en/of goederen die zij van **Joseph Michael** en zijn zusters in bewaring hebben genomen en niet volledig aan de bewindvoerder hebben gemeld, alsnog af te dragen. In een schrijven van 1 december 1948 verklaren de genoemde personen zich volkomen gekweten te hebben van de verplichting tegenover de aangewezen bewindvoerder.
Op 22 maart 1955 tekent **Louis** een petitie van de *Actie Anti-Gratieverlening Oorlosmisdadigers* uit Amsterdam, tegen de omzetting van de doodstraf in levenslang voor de leiders van de "*Zentralstelle für Jüdische Auswanderung*": de nazi Aus der Fünten en '*Judenfischer*' Fischer – de jodenjager die de dood van zijn broer en zussen op zijn geweten heeft.
Op 30 september 1958 overlijdt **Louis**, 74 jaar oud, in Den Haag. Hij laat zich in Driehuis-Westerveld bij IJmuiden cremeren. Zie ook: https://www.joodsmonument.nl/nl/page/634995/de-bakkersfamilie-weijl-aan-de-kloksteeg-3-in-leiden

Naschrift Arnold Schalks
Alphons Siebelt, die al heel wat boeken en webpagina's over de Tweede Wereldoorlog op zijn naam heeft staan, wees me op een artikel in de Leidse Courant van 8 mei 1948 waarin verslag wordt gedaan van de zaak van het Leids Tribunaal tegen de Leidse Lakenfabrikant en N.S.B-er A. Krantz. Krantz wordt daar onder meer beschuldigd van het aangeven van Leidse studenten en professoren die ondanks de sluiting van de Universiteit doorgingen met illegale colleges en examens, en die volgens hem aangesloten waren bij verzetsgroepen. Krantz verdedigde zijn verklikkersrol met de bewering, dat hij zijn aangifte niet als verraad had bedoeld. Integendeel, hij had gehoopt dat zijn initiatief aanleiding zou zijn tot de heropening van de bovengrondse Universiteit. "Het feit, dat hij daarbij per se de naam van de Joodse bakker Weijl noemde, in wiens huis de geheime samenkomsten werden gehouden, én het wachtwoord: "Alles sal reg kom" verried, wijst toch wel op minder ideële motieven." aldus de verslaggever.

Stadhuiscarillon
Ook nog vermeldenswaard is, dat Louis Weijl op 2 juli 1934 een verzoek bij de Gemeenteraad indiende om een klokkenspel aan te brengen in de toren van het nieuw te bouwen stadhuis, dat het in 1929 door brand verwoeste gebouw moet vervangen. Dat carillon komt er na ruim 6 jaar. In 1940 worden de klokken in de Stadhuistoren gehangen om er drie jaar later door de Duitse bezetter uit te worden geroofd in het kader van het "Beschikkingsgebod metalen". In 1951 wordt het carillon hersteld.

**Arnold Schalks, Steeg, Kroniek van een zere plek, Leiden 2019* •

INITIATIEF

STADSONKRUID

door Carla van der Poel

Plantenbakkenvol stadsonkruid in de Hortus, foto Carla van der Poel

In deze lente groeide wandelen uit tot een nationale hobby, en hèt middel om met mensen af te spreken. In Leiden bleek voor velen het Singelpark een openbaring net als Cronesteyn (in de wandeling al gauw Coronasteyn genoemd), of een ander Leids stadspark. Het waren goede alternatieven voor de Hortus, die we normaal altijd zo prettig dichtbij tot onze beschikking hebben.
Maar ook al was de Hortus gesloten, er kwam wel een nieuwe 'activiteit' bij. Naar Engels voorbeeld presenteerden medewerkers een ludieke manier om meer oog te krijgen voor de stedelijke natuur. Plotseling zagen we verspreid over de stad overal plantennamen in krijt op het plaveisel verschijnen. Het ging om inheemse planten. We zouden ze kunnen beschouwen als onkruid, maar wat is onkruid nou eigenlijk? In de inmiddels weer geopende Hortus zijn de bekende plantenbakken nu gevuld met baksteentjes, waartussen het stadsonkruid groeit, voorzien van de namen. Het vormt een ode aan de natuur, die zich nergens wat van aantrekt en - een mooie bijkomstigheid - het draagt bij aan de biodiversiteit. •

STADSONTWIKKELING

EEN OPEN EN DOORVAARBAAR RAPENBURG

door Ton van der Zon

Het Kort Rapenburg ziet er al jaren verschrikkelijk uit. Ooit werd het overkluisd om ruimte te maken voor de Blauwe Tram die van Katwijk en Noordwijk via de binnenstad van Leiden naar Voorschoten en Den Haag ging. Sindsdien worstelt de gemeente met het Kort Rapenburg. Eerst kwam er een busbaan in het midden, nu ligt daar een verwaarloosd stuk weg. Daarna werd dat stukje weg ook voor bussen afgesloten. De gemeente heeft plannen om het Kort Rapenburg op te knappen samen met de Bostelbrug over de Rijn, die aan vervanging of restauratie toe is. De opknapbeurt zou een onderdeel worden van de agenda om de binnenstad van Leiden autoluw te maken. Een uitgebreid participatietraject over dit autoluw maken is gestart. In de eerste plannen is het Kort Rapenburg nog dicht maar in het participatieve proces dat de Gemeente wil voeren met onder meer de Wijkvereniging PAL Leiden ligt ook een open Kort Rapenburg op tafel.

Het Waterambacht Leiden (WAL) wil graag een autoluwe binnenstad hebben, met meer ruimte voor het historische water. Water dat onze stad mooier maakt en kan helpen om het schadelijke effect van klimaatverandering terug te dringen door het teveel aan water weg te sluizen bij hevige regenbuien en verkoeling te bieden bij extreme warmte. Ook het transport van goederen en personen kan over water gebeuren om vrachtwagens en bussen zoveel mogelijk uit de binnenstad te houden. Een open Kort Rapenburg past uitstekend in die plannen. De historische verbinding van het Rapenburg met de Rijn wordt dan weer hersteld. De Gijselaarsbank kan met de oude Noordeindsbrug (Anthoniusbrug) vrij makkelijk worden verhoogd.

Het nog niet overkluisde Kort Rapenburg, Collectie ELO

Het WAL wil samen met PAL Leiden optrekken om het Kort Rapenburg weer in zijn oude luister te herstellen en heeft al een eerste overleg met het bestuur gehad. Het hoeft niet precies het herstel te zijn van de oude situatie, maar we willen het Kort Rapenburg wel weer doorvaarbaar maken.

WAL roept geïnteresseerden uit de wijk op om mee te denken en contact op te nemen met:
Ton van der Zon (tonvanderzon@gmail.com), of
Jan Wieles (j.wieles@xs4all.nl) •

STADSONTWIKKELING

BOOMSPIEGELS AAN DE SEBASTIAANSDOELEN

door Ron Hoppenbrouwers

Het was ons als bewoners een doorn in het oog, de kale boomspiegels in onze buurt. Wat is in vredesnaam een boomspiegel, vraagt u zich af. Niets anders dan de omlijsting van beton waar de boom in staat en de aarde helemaal vol is gegroeid met de wortels. Een geliefde plek voor poe-

zen die de weg naar de kattenbak niet kunnen vinden. Dat geldt ook voor honden die met of zonder baasje daar even boven gaan hangen.

Wij samen aan de slag
"Wij samen aan de slag, is de naam van het project waarmee de gemeente met bewoners buurten aantrekkelijker wil maken door geveltuintjes aan te leggen en boomspiegels te beplanten. Een telefoontje was al genoeg om de enthousiaste groencoach op bezoek te krijgen. De voorwaarde was wel dat we met een groep bewoners garant zouden staan voor de aanplant en het onderhoud. Binnen een paar weken hadden we allemaal een paar kratjes met planten. De boomspiegels werden wat vergroot door de gemeente zodat er meer ruimte is voor de plantjes.

Ellen geeft de boomspiegels water uit de Doelengracht, foto Ron Hoppenbrouwers

Tijdens het planten merken we al dat er meer bij komt kijken dan alleen maar groenaanleg en onderhoud. Van voorbijgangers is er altijd wel een positieve reactie en soms zijn er ook leuke gesprekken. Het verbindt mensen en het is ook een mooi voorbeeld. Sommigen gaan ze ook zelf aan de slag met een geveltuintje of een boomspiegel. Veel onderhoud is er niet, het gaat om schoonhouden en vooral water geven. Water hijsen we omhoog uit de gracht terwijl de meerkoeten ons verbaasd aankijken. Zo zijn we onderdeel van het Europese project BiodiverCities, waar Leiden bij betrokken is en dat als doel heeft om de leefbaarheid van steden te verbeteren, onder andere door de ontwikkeling van een groene infrastructuur. Toen ik er gisteren met mijn kleinzoon langs liep, wees hij naar de witte vlinder boven de boomspiegel. De eerste stappen naar verbetering zijn gezet. •

HEKKEN

PLEVIER ZIET HEKWERK

door José Plevier

Hek, *o.(-ken), 1. afscheiding of omheining van verticale, op gelijke afstanden geplaatste, overdwars verbonden palen, staven of spijlen, 2. zulk een afsluiting of een deel ervan, als een deur draaibaar.*

Doelengracht, tussen de huisnummers 4 en 7
De achtertuin van enkele Rapenburghuizen die uitkomt op de Doelengracht wordt begrensd door een tuinmuur met een bijzonder vormgegeven hek. Het voldoet aan vrijwel niets in de woordenboekdefinitie van een hek. Platte metalen stijlen zijn naar het schijnt als mikadostokjes willekeurig door elkaar geplaatst en eindigen bovenaan in scherpe punten. Enkele van de punten zijn weliswaar afgebogen, maar het geheel maakt op mij een nogal grimmige indruk. Het materiaal is Cortenstaal, een metaallegering die oxideert in een typische bruine roestkleur. Door deze oxidehuid is het niet nodig het metaal te schilderen. Om het hek te openen schuift het weg achter de muur.
Het onvriendelijke uiterlijk van dit hek wordt verzacht door de nauwelijks zichtbare panelen die aan weerszijden in de muur zijn aangebracht. Links is een plantenmotief uitgefreesd en rechts de poëtische tekst: *Le jardin est la porte du paradis* (De tuin is de toegang tot het paradijs).
's Avonds worden deze panelen van achteren aangelicht. •

Het hek op de Doelengracht, foto Sarah Hart

STADSONTWIKKELING

ONGEREPT LEIDEN?

door Lily Waller

Vanwege de anderhalve meter eis mogen terrassen tijdelijk uitbreiden. Je vindt ze nu ineens overal en bewoners zijn bang dat de gemeente het tijdelijke karakter in een permanent zal omzetten. Hier een pleidooi om dat niet te doen. De redactie

Unieke binnenstad
Waar kom je in de binnenstad nog plekken tegen waar de tijd stil lijkt te hebben gestaan, zonder geparkeerde auto's en opdringerige reclame-uitingen. Plekken waar je je blik kan laten dwalen langs prachtige gevels vol details van de vele oude gebouwen die Leiden rijk is. Zulke plekken zijn op de vingers van één hand te tellen. De Pieterswijk, grenzend aan het stadshart met winkels, markt en horeca, is zo'n wijk waar historie in plaats van commercie de toon aangeeft. Toeristen en dagjesmensen dwalen graag rond in dit kleine wijkje vol bijzondere en unieke gebouwen, kleinschalige bedrijvigheid en woningen. De sfeer is gemoedelijk zonder gejakker of haast. Ook bij filmmakers en bruidsparen is de wijk met zijn Pieterskerk, Gravensteen en het Gerecht in trek. Elk pand is uniek en heeft een eigen aanzicht. De diversiteit van gevels, gelegen aan straatjes geplaveid met grijze kinderkopjes, spreekt tot de verbeelding en vormt een prachtig decor voor filmopnames, fotoreportages en de Rembrandtdagen.

Rembrandtdagen 2019 op het Gerecht, foto Sonja Wagemans

Het Gerecht
Het Gerecht is een beschut, groen pleintje bij de Pieterskerk, waar iedereen mag komen en mag zijn. Op de hoek bij de Papengracht is een koffiehuis met enkele tafels en stoelen. Studenten en burgers leven er in harmonie met elkaar. Op zonnige dagen slepen ze met huisraad om buiten voor hun huis in de zon koffie te drinken, te lunchen, borrelen of eten. De studenten draaien met de zon mee, ze verplaatsen hun banken en stoelen om uit de koele schaduw van de grote linde te blijven. Bewoners geven de bloemen onder de leilinden water en houden de beplante perkjes schoon.
Het pleintje wordt voor van alles en nog wat gebruikt. Augustinus organiseert er jaarlijks op Koningsdag een kinderfeest voor de allerkleinsten met schminken, koekhappen, een springkussen enzovoort. Dat sluit goed aan bij de nostalgische kermis op het Pieterskerkhof. De stadsgidsen komen graag naar dit stukje Leiden toe. Op het Gerecht vertellen zij vol trots over de beroemdste leerling van de Latijnse school, Rembrandt. Elke gids kiest een eigen invalshoek. De verhalen variëren en vervelen nooit. Ook poppenkast, toneelvoorstellingen en filmopnames vinden er met enige regelmaat plaats.
De locatie is in trek bij evenementen met een historische inslag, zoals de Rembrandtdagen, maar dient ook als uitloop voor grote commercieel getinte evenementen rondom de Pieterkerk, zoals Leiden Marathon, of Rrrollend, een rijdend culinair evenement. Hij dient dan als kledingopslag voor de sporters of fietsenstalling. Omdat er geen permanente claim op het Gerecht ligt is dit pleintje van iedereen en zo moet dat blijven.

Meerwaarde
De verschillende manieren waarop het Gerecht wordt gebruikt komen de stad ten goede. Bovendien is het unieke en bijzondere karakter van het Gerecht in de gevarieerde Pieterswijk een verrijking van de stad. Hier vinden mensen namelijk iets wat verder nergens anders in de stad voorhanden is: het ongestoord beleven van de historie, op een steenworp afstand van de gezellige drukte in de winkelstraten. Het tempo en de sfeer zijn volkomen anders dan hartje centrum. In dit opzicht zijn de Pieterswijk en het Gerecht van toegevoegde waarde voor de stad. Dat moet gekoesterd worden, dat verdient bescherming. •

BERICHTEN

Clariet Boeye (CB), Aart Martin de Jong (AMJ), Gertjan Bots (GJB), Wim Brugman, Huub Frencken (HF), Eduard Groen (EG), Adri Klaassen (AK), Barend Kraal (BK), Fred van der Loo (FL), Klaske van der Mandele (KvdM), Jacqueline Mos (JM), Carla van der Poel (CvdP), Marjolijn Pouw (MP), Giny Schoemaker(GS), Theresa Steeman (ThS)

PIETERSWIJK

Breestraat-Mosterdsteeg-Botermarkt-Choorlammersteeg blok | De start van het plan wordt telkens vooruitgeschoven, maar er is nog steeds niets zeker. De aanvoer van materiaal zou via de Botermarkt gebeuren, maar door de recente afsluiting was dat nogal lastig. De communicatie verloopt allerminst vloeiend. De projectontwikkelaar zou de bewoners van de ontwikkelingen op de hoogte houden, maar dat gebeurde niet. Nadat de bewoners zich bij de gemeente beklaagd hadden werden er nieuwe afspraken gemaakt, sindsdien verloopt de communicatie soepeler. (JM)

Langebrug 12A | Megarestaurant Langebrug 12A De gang van zaken bij de vergunning voor de vestiging van een megarestaurant in het oude ABN AMRO-gebouw op de Langebrug roept veel vragen op. Bewoners verzetten zich tegen het restaurant en hebben zich verenigd in de Bewonersgroep Pieterswijk; ze worden gesteund door PAL Leiden. De gemeente weigerde de vergunning aanvankelijk, omdat een restaurant met een bruto vloeroppervlak van 600 m² qua grootte niet in de buurt zou passen, maar ging overstag toen dat werd teruggebracht tot 330 m². Intussen zijn er over de 100 bezwaarschriften ingediend. Het wachten is op de hoorzitting van de Regionale Commissie Bezwaarschriften. Deze wil de zaak echter schriftelijk of in een beperkte groep afhandelen, vanwege de corona-richtlijnen. Ook daartegen is geprotesteerd. Selectief horen van bezwaarden druist in tegen de grondbeginselen van behoorlijk bestuur zoals het gelijkheidsbeginsel en het verbod op willekeur. Daar bovenop komt nog eens dat het college in een reactie heeft aangegeven dat zij meer dan de helft van de bezwaarschriften als niet ontvankelijk beschouwt omdat bezwaarmakers die meer dat 100 meter afwonen van de locatie van het restaurant geen belanghebbende zouden zijn. Alsof het allemaal niet genoeg is geeft het college van B&W in de nieuwe concept-horecavisie aan toch weer mee te willen werken aan een groter restaurant, maar dan met toegang in de Breestraat. Het restaurant zou dan niet in het 'dwaalgebied Pieterswijk' komen te liggen, maar in het Aalmarktgebied--
Je moet er maar op komen. Er bestaat een serieus risico dat de gemeente zal ingaan op de nieuwe aanvraag van de projectontwikkelaar voor de variant met toegang op de Breestraat. In de gemeenteraad zijn er al vragen gesteld over mogelijke belangenverstrengeling tussen college en projectontwikkelaar. We houden samen met de bewonersgroep de vinger aan de pols. (FL)

Pieterskerkstraat | Lokhorstkerk Het programma van de Lokhorstkerk hangt af van de ontwikkelingen met betrekking tot de corona-epidemie. Volgens de huidige richtlijnen van 1,5 m afstand zou de Lokhorstkerkzaal een publiek van ongeveer 60 personen kunnen herbergen. De Practicum Musicae concerten (van 16.00 tot 17.00 uur) zouden, als alles goed gaat, op donderdag 29 oktober en donderdag 26 november kunnen worden hervat. Vanwege het beperkte aantal plaatsen is reserveren nodig. Of de concerten doorgaan is op zijn vroegst begin oktober duidelijk, zie www.doreleiden.nl. (BK)

Rapenburg | Horecavisie Wie de inleiding op de nieuwe horecavisie leest zou kunnen denken dat de gemeente het evenwicht wil bewaren tussen wonen en horeca in onze wijk, dus wel gezelligheid maar geen overlast. Je zou dan verwachten dat er paal en perk wordt gesteld aan de verdere uitbreiding van grootschalige horeca in onze wijk, maar dat is buiten de waard gerekend. In de visie staat dat er aan het Rapenburg plaats is voor een nieuwe horecavestiging van de categorie 3 of 3*. Dat wil zeggen een restaurant, grand café of eetcafé met een terras. Horeca van die categorie mag jaarlijks twaalf feesten organiseren, waarbij er ontheffing van de geluidsnormen wordt verleend. Bewoners hebben daar intussen ervaring mee en zijn er niet van gediend. Ze hebben tot massaal bezwaar opgeroepen. (CB & KvdM)

Rapenburg | De Rapenburg Race die dit jaar voor de derde maal gepland stond voor september kan wegens veiligheidsmaatregelen rond COVID-19 geen doorgang vinden. Vorig jaar wist men meer dan 100.000 euro op te halen. Inmiddels zoekt men naar andere mogelijkheden om geld in te zamelen voor onderzoek naar het helpen van mensen met een dwarslaesie. Donaties zijn altijd mogelijk, zie: https://www.rapenburgrace.nl. (CvdP)

ACADEMIEWIJK

Doeleneiland | Humanities campus De bewonerscommissie heeft de afgelopen maanden overlegd met de universiteit, om de overlast van de ook in coronatijd doorgaande verbouwingen zoveel mogelijk te beperken. Als mogelijke toekomstige huisvesting zijn al eerder de Kaiserstraat en het Stadsbouwhuis genoemd. Eind juli stuurde woningbouwcorporatie De Sleutels de bewoners een brief die in nauw overleg met de gemeente was opgesteld, waarin ze geïnformeerd werden over het Stadsbouwhuis. Volgens de brief zou het daar om nieuwbouw gaan en zou B&W op 21 juli tot sloop hebben besloten. Dit sloopbesluit is echter nog niet door de gemeenteraad bekrachtigd, deze zal er in september een besluit over nemen. Het was correcter geweest als de gemeente ook deze informatie in de bewonersbrief had vermeld. De bewonerscommissie heeft opnieuw een WOB-verzoek ingediend, ditmaal over de periode januari tot en met juli 2020. Ze verwacht binnenkort de betreffende stukken te kunnen inzien. (GS & ThS)

Spandoek bewoners, foto Carla van der Poel

LEVENDAAL – WEST

Garenmarktplein | Parkeergarage Medewerkers van P1 Parking Leiden, de beheerder van de nieuwe parkeergarage, hebben onlangs de politie geholpen bij de oplossing van een reeks auto-inbraken in de nieuwe garage en omgeving. Ze analyseerden urenlang camerabeelden en dat leidde ertoe dat de politie een verdachte kon inrekenen. Als dank trakteerde de politie ze op taart. (DvB)

Garenmarktplein | We hebben er lang op moeten wachten, maar op woensdagavond 15 juli rond 23.00 uur was het dan eindelijk zover dat het plein boven de Garenmarktgarage door de aannemer kon worden 'teruggegeven'. Met een symbolische handeling werd door een aantal hoofdrolspelers in dit project de Ledverlichting ontstoken die de grasperken omzoomt en daarmee was de opening officieel een feit. Vriend en vijand zijn het erover eens dat het een prachtig groen plein is geworden waar we trots op mogen zijn. En dan te weten dat het maar een haar had gescheeld of er had weer 'blik' gestaan bovenop de nieuwe parkeergarage. Het is vooral te danken aan de inspanning en het doorzettings-vermogen van de leden van de werkgroep 'Plein aan de Garenmarkt', onder de bezielende leiding van Huub Frencken, dat het plein er uiteindelijk zo mooi uitziet.
Tijdens de opening waren alle sprekers het over een ding eens: dat het een plein is geworden waar iedereen blij mee is, is voor een belangrijk deel te danken aan het gegroeide vertrouwen tijdens het bouwproces en de goede samenwerking van gemeente, aannemer en buurt. Het is een mooi voorbeeld van een participatieproces waarbij echt geluisterd is naar de bewoners. Helaas kunnen we dat niet van alle participatietrajecten zeggen en er valt dus nog wel wat te leren van dit proces.

Opening Garenmarktplein, foto Buro JP

Naast Fleur Spijker (wethouder), Rob Janssen (omgevingsmanager) en Alex de Jong (Dura Vermeer-BESIX) was ook Huub Frencken een van de sprekers tijdens de opening. In zijn verhaal benadrukte hij nog eens hoe belangrijk die samenwerking is geweest. Maar hij wees er ook op dat het een mooi plein moet blijven. Met name het gebruik als evenementenplein en het onderhoud zijn daarbij belangrijke thema's waarover binnenkort verder wordt gesproken met de gemeente. Inmiddels is er ook een werkgroep in het leven geroepen die zich gaat buigen over de betrokkenheid van de buurt bij het onderhoud. Benieuwd naar het hele verhaal van Huub Frencken? Kijk dan op onze website www.palleiden.nl. (FL)

Jan van Houtkade | Singelpark Begin juli spraken leden van de werkgroep Singelpark Jan van Houtkade en de Vrienden van het Singelpark met Michele Klare, de projectleider die de gemeente voor de realisatie van het Singelpark op de Jan van Houtpark heeft aangesteld. Michèle heeft al eerder de herinrichting van het Singelpark op de Rijnsburgersingel en Maresingel geleid, die niet zo lang geleden is voltooid. Ze is per 1 juli voor de Jan van Houtkade aan de slag gegaan en is ook projectleider voor de herinrichting van de Koepoortsbrug. Dat sluit dus goed aan. Michèle begint haar werk met een verkenning van wat er tot nu toe, ook door de werkgroep, is gedaan. Het leidt tot een eerste schetsontwerp voor de Jan van Houtkade. Het loopt parallel met de verdere ontwikkeling van het parkeerbeleid, om te voorkomen dat er tijd verloren gaat aan dubbele discussies. Na de zomervakantie wordt het resultaat aan de wethouder gepresenteerd, daarna betrekt Michèle de bewoners en ondernemers bij de in te stellen klankbordgroep. De Werkgroep Singelpark Jan van Houtkade zal daar ook deel van uitmaken. (GJB)
Jan van Houtkade | Verkeershinder Bewoners van de Jan van Houtkade zijn het gedender van zwaar verkeer en motoren zo zat dat ze samen met bewoners van de Witte Singel en Zoeterwoudse Singel de Initiatiefgroep Verbetering Singelroute West hebben opgezet. De Oranjeboomstraat wordt er binnenkort ook bij betrokken. Ze willen in gesprek met de gemeente om te bezien hoe de hinder op de Singels en de bruggen kan worden teruggedrongen. Na de zomervakantie zal meer over de actie bekend worden. (MP)

Steenschuur 16/Levendaal 2 hostel | Tussenuitspraak Rechtbank bestreden besluit hostel Tegen de verleende vergunning is bezwaar gemaakt bij de gemeente, maar dat leidde niet tot een ander besluit. Daarop is een gerechtelijke procedure gestart die op 30 juli uitmondde in het oordeel van de rechtbank dat de informatie over het te verwachten geluidsniveau onvoldoende was. De gemeente is in de gelegenheid gesteld om deze informatie alsnog te leveren, waarna de bezwaarmakers erop kunnen reageren. De gemeente moest binnen twee weken na de uitspraak van 30 juli laten weten of ze van de mogelijkheid tot aanvulling gebruik wilde maken of niet. Inmiddels heeft de gemeente aangegeven het besluit te gaan 'herstellen'. Zij hebben nu tot en met 9 oktober de tijd om de akoestische situatie opnieuw te beoordelen. Uiteraard heeft de bezwaarmaker dan ook weer een mogelijkheid om hierop te reageren. (FL)

Raamsteeg | Law Park De ontwikkeling van Leiden Law Park is vertraagd door de coronacrisis. De uitgebreide schouw die in maart was gepland is pas onlangs uitgevoerd en de indrukken worden op het ogenblik verwerkt. Er is nog niets over de uitkomst te zeggen. (WB)

Van der Werfpark | Opknapbeurt In de Hart van de Stadkrant van april meldden we dat het park eindelijk een opknapbeurt krijgt. Dat blijkt nu in twee stappen te gaan gebeuren. Na de zomervakantie begint men met de vervanging van het asfalt op de paden door zogenaamde 'halfverharding' en de rest van de operatie zal het volgend jaar worden uitgevoerd.
Nog steeds is de wijkvereniging het niet eens met het weghalen van de hekken aan de beide ingangen van het park. Het bestuur van PAL Leiden deelt het argument van de gemeente dat ook dit park toegankelijk moet zijn voor invaliden, maar dat is zeer wel mogelijk door gebruik te maken van de ook nu al bestaande sluisjes voor scootmobielen. Die sluisjes houden echter wel het ongeoorloofde fietsen in het park tegen. De gemeente en de PAL Leiden zijn het er over eens dat fietsen door het park voorkomen zou moeten worden. Welk argument resteert er dan nog om tegen handhaving van de hekjes te zijn? Temeer omdat ze al sinds jaar en dag 'horen' bij het park en omdat ze ongetwijfeld bijdragen aan het verkleinen van overloop naar afterparties van evenementen op het Garenmarktplein.
Een ander punt van nader overleg is het onlangs gebleken voornemen van de gemeente om de verlichting van het park te gaan wijzigen. Wat hiervan waar is, wordt onderzocht.

Evenementen | Het voorstel van de PAL Leiden om in het park voornamelijk evenementen zonder versterkte muziek toe te staan, heeft het niet gehaald in de raadsdiscussie over het evenementenbeleid. In het park worden in totaal acht evenementen toegestaan in categorie 1. Met zowel versterkte als onversterkte muziek tot 70 dB(A) waarvan drie van 20:00 uur tot uiterlijk 24:00 uur. Een motie van het CDA om de geluidsbelasting in alle parken te beperken haalde het helaas niet.

Ander gebruik van het park | Het park is van iedereen. Voor spelen, sporten, picknicks, lekker kletsen, El Cid, en kleinschalige, niet lawaaiige evenementen. Prima! Maar de vrijheid om gebruik te maken van het park heeft zijn grens in de overlast die er is voor omwonenden. We pleiten ervoor om met de gemeente vooral voor 's avonds en 's nachts een grens af te speken voor geluidsoverlast van activiteiten in het park. Werkgroep Van der Werfpark (EG, HF, AK)

PAL LEIDEN BESTUUR

Ledenvergadering PAL Leiden | De uitgestelde vergadering van april is verplaatst naar:
Datum: Dinsdag 6 oktober 2020
Plaats: Lokhorstkerk, Pieterskerkstraat 1
Agenda: De agenda en de stukken zijn te vinden op www. palleiden.nl .
Tijd: 19.30 uur inloop. Start 20.00 uur
Vanwege de corona maatregelen zijn alleen leden welkom, voorprogramma, nazit en borrel blijven achterwege.

Wijkborrel | Deze gaat dit jaar vanwege de coronacrisis helaas niet door. (AMJ)

3 October Livestream | Vanwege de coronacrisis gaat de 3 October Vereeniging livestream via You Tube, Sleutelstad en Unity. Nu. Het thema is 'Samen thuis, samen uit'. De festiviteiten zijn verspreid over de wijken, er is geen kermis. Wat er wel doorgaat is te zien op www.3october.nl (CvdP)

Parkeervisie | Trage omzetting parkeerplaatsen bezoekers in plaatsen vergunninghouders Op donderdag 16 juli heeft de gemeenteraad met 30 stemmen voor en 9 stemmen tegen de parkeervisie aangenomen. Eén van de kernpunten ervan is dat er bovengronds minder betaalde parkeerplaatsen zijn en dat bezoekers gebruik zullen moeten maken van de ondergrondse garages. Het bestuur van PAL Leiden en de werkgroep PAL-parkeren hebben daarom gepleit voor de omzetting van bovengrondse parkeerplaatsen voor bezoekers in parkeerplaatsen voor vergunninghouders. Dat heeft de gemeente toegezegd, alleen gaat het ons te langzaam en daarom doen we een dringend beroep op de gemeente om de binnenstad nu echt 'schoon' te maken van parkeerplekken voor bezoekers en zo plekken vrij te maken voor ons als bewoners. (AMJ)

Wijkverenigingen binnenstad | Opschorting participatieoverleg De voorzitters van de wijkverenigingen binnenstad zijn ontevreden over de manier waarop de gemeente het resultaat negeert van inspraak bij de ontwikkeling van beleidsveranderingen. Omdat zij zich niet gehoord voelen en de indruk hebben dat hun inbreng in de verschillende trajecten niet ernstig genomen wordt hebben zij besloten om het overleg met de gemeente op te schorten. De voorzitters hebben de gemeente van hun standpunt in kennis gesteld. (AMJ)

PAL LEIDEN

De Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PALLeiden) stelt zich ten doel de leefbaarheid in de wijk te vergroten. Het bestuur bestaat uit bewoners die voor maximaal zes jaar door de leden worden gekozen. Jaarlijks in april is er een ledenvergadering waarin het bestuur zich verantwoordt voor het reilen en zeilen van de vereniging en de financiën. Jaarverslag, statuten en reglementen zijn te vinden op de site: **palleiden.nl**. De wijk is een van de grootste van de binnenstad en bestaat uit de buurten Pieterswijk, Academiewijk en Levendaal-West. Op het kaartje hieronder zijn de grenzen aangegeven.

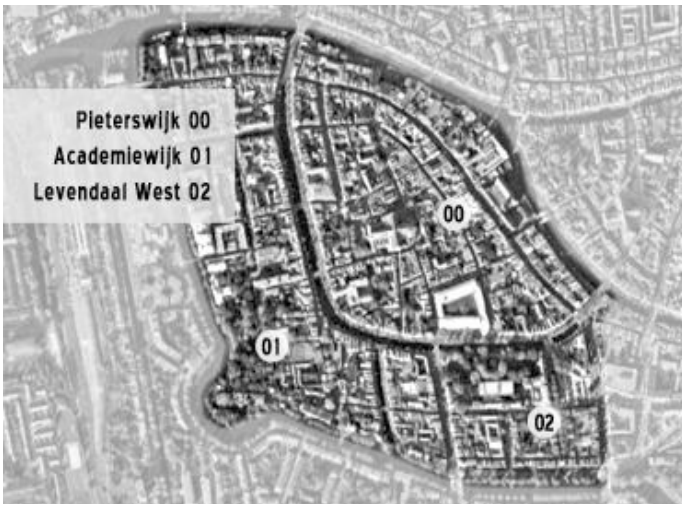

Adres en gegevens: Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL Leiden)

KvK Rijnland:	40445179
Postadres:	Levendaal 6b, 2311 JL Leiden
@-mail:	info@palleiden.nl
Bankrekening:	NL47INGB0003664416 t.n.v. Vereniging voor Pieters- en Academiewijk Leiden

WWW.PALLEIDEN.NL

Bestuur

- **Aart Martin de Jong** voorzitter
- **Fred van der Loo** secretaris-penningmeester, nieuwsbrief
- **Wim Brugman** bestuurslid
- **Jan Demper** bestuurslid – distributie Hart van de Stadkrant

Hart van de Stadkrant | De Hart van de Stadkrant is een uitgave van PAL Leiden. De krant verschijnt driemaal per jaar in een oplage van 3000 exemplaren. Hij wordt verspreid onder de leden van de gemeenteraad, ligt ter inzage in het stadhuis, de OB, verschillende leestafels van cafe's en wordt huis aan huis bezorgd.
Kopij graag voor de op het voorblad aangegeven datum opsturen naar: redactiehvds@palleiden.nl.

Nieuwsbrief | PAL Leiden geeft naast de krant een digitale Nieuwsbrief uit, waarvoor u zich kunt aanmelden op de website. De verzending gebeurt door Fred van der Loo, secretaris.

Redactie | Marjolijn Pouw (eindredactie), Charlotte Boschma, Carla van der Poel, Els Olden

Vaste medewerkers | Jacques van Alphen, Sarah Hart (foto's), Jan Pieters, José Plevier
Opmaak | Sanne Dresmé
Website | Hans Tebra
Drukwerk | Drukkerij van der Linden, Vliet 4a – 6 Leiden
Bezorging | **Organisatie** Jan Demper.
Bezorgers | Sarah Hart, Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Jan Pieters, José Plevier, Marjolijn Pouw, Evelyne van Lottum en Marcel Schikhof, Henk van der Wal

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Artikelen en gesprekken | Jacques van Alphen, Charlotte Boschma, Wim Brugman, Robert Cromheecke, Marie Florence van Es, Hans Greeve, Ron Hoppenbrouwers, Albert Kingma, Dagmar Lens, Fred van der Loo, Christiaan van Minnen, Jacqueline Mos, José Plevier, Carla van der Poel, Marjolijn Pouw, Jolande de Roo, Arnold Schalks, Giny Schoemaker, Theresa Steeman, Wim Wang, Ton van der Zon

Berichten | Clariet Boeye, Wim Brugman, Huub Frencken, Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Jacqueline Mos, Fred van der Loo, Klaske van der Mandele, Carla van der Poel, Marjolijn Pouw, Giny Schoemaker & Theresa Steeman

Foto's en illustraties | Heleen Apers, Charlotte Boschma, Buro JP, HerenDoeza, René Kraemer, Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO), Joost Holthuis, Ron Hoppenbrouwers, Internet, Dagmar Lens, Fred van der Loo, Carla van der Poel, Jo de Pauw, Arnold Schalks, Sonja Wagemans, Familiearchief Wim Wang, Zijdekwartier Architecten

Donateurs | M.L.C. de Geus, Gemeente Leiden, VvE Kruitschip

De Hart van de Stadkrant is een uitgave van PAL Leiden. Hij wordt gemaakt en bezorgd door vrijwilligers.

LID WORDEN VAN PAL LEIDEN OF DONATEUR?

Dat gaat heel gemakkelijk.

1. **Lid worden** | Ga naar de website **palleiden.nl**. Kies in het hoofdmenu Aanmelden-Lid worden en vul daar uw gegevens in. Kort daarna ontvangt u digitaal de factuur voor uw lidmaatschap: € 10 ongeacht de omvang van uw huishouden.
2. **Donateur worden** | Stuur een mail met uw persoons- en/of bedrijfsgegevens en het bedrag dat u wilt doneren (minimaal € 15). U ontvangt vervolgens een factuur met het door u aangegeven bedrag. Bij een donatie van € 100 of meer vermelden wij uw naam achter op de Hart van de Stadkrant.

Zeer bedankt!

BELANGRIJKE TELEFOONNUMMERS

Wijkagent
Dennis Perdok: **0900-8844**

Buitengewoon Opsporingsambtenaar (BOA)
Martin Oppelaar: **14071** of m.oppelaar@leiden.nl

Gemeentelijke Diensten 14071

PAL LEIDEN sinds 1976